Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз. ● ЕРА, 28 МАРТ, 1985 ШУ ● № 37 (7072). ● Мах 3 кеп.

РСФСР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА СЕССИ

26 марта Москве, Йоккхача Кремлевски двореце хьайийллар цхьайттазлагIа хержача РСФСР Лакхехьарча Совета цхьоалагIа сесси.

ЧIоагIгIа, дIаьхдаь тIараш а детташ, ура а айтта, тIайийцар депутаташеи хьаьшашеи новкъостий М. С. Горбачев, Г. А. Алиев, В. И. Воротников, В. В. Гришин, А. А. Громыко, М. С. Соломенцев, П. Н. Демичев, В. И. Долгих, В. В. Кузнецов, Б. Н. Пономарев, В. М. Чебриков, М. В. Зимянин, И. В. Капитонов, Е. К. Лигачев, Н. И. Рыжков.

Ийст ца хулаш минут яккхарца сий деш дагалаьцар депутаташа кхелха Константин Устинович Черненко.

Сессе массава раьза а волаш РСФСР Лакхехьарча Совета председателалла хержар депутат Н. М. Грибачев — яздархо, «Советски Союз» яхача журнала керттера редактор. Ишттa хержар РСФСР Лакхехьарча Совета Председатела заместителаш. Сессе ден повестка чIоагIйир депутаташа. Цунна юкъе дихьад дешаш: РСФСР Лакхехьарча Совета Мандатни комисси хоржилга, республика Лакхехьарча Совета Президиум хоржилга, РСФСР Лакхехьарча Совета Массазара комиссеш вIашагIйохкилга, РСФСР Лакхехьарча Совета Президиума Указаш чIоагIделга, РСФСР Министрий Совет вIашагIйоллилга, РСФСР халкъа тIахьожама Комитет вIашагIйоллилга, РСФСР Лакхехьара суд хоржилга, КПСС ЦК октябрьски (1984 ш.) Пленума решенешка хьежжа лаьтташта мелиораци яра, мелиорированни лаьттаех пайда эцара эффективность лакхъяра йIаьххача ханара программа чакхъяккхар духьа РСФСР советски боахамеи органаша беш бола организаторски болх чIоагIбара де дезарий хьакъехьа.

Сессе хержача Мандатни комиссе доклад чакхъьянначул тIехьагIа РСФСР Лакхехьарча Совета Президиум харжарах дола дош дувца болабелар депутаташ.

КПСС Централььни Комитето тIадилларагIа, РСФСР Лакхехьарча Совета партийни группои старейшинай советои хьал а лоацаш, КПСС ЦК секретара депутата Е. К. Лигачева предложени елар РСФСР Лакхехьарча Совета Президиума Председателалла депутат, хIанз РСФСР Министрий Совета Председатела хьалхарча заместителалла болх беш вола В. П. Орлов харжа аьнна.

Из предложени массава раьза а волаш тIайийцар.

Ишттa хержар республика Лакхехьарча Совета Президиума Председатела заместителаш, секретарь, членаш.

ВIашагIъехкай РСФСР Лакхехьарча Совета Массазара комиссеш.

Сессе Iойийшар РСФСР Конституцега хьежжа республика Министрий Совето ший декхараш кхоачашдаьдаьннаргаш лоархIаш хиларен РСФСР Лакхехьарча Совета хьалхашка ший полномочеш Iойохкаш хиларен хьакъехьа РСФСР Лакхехьарча Совета Председатела цIерагIа хьачуспна РСФСР Министрий Совета заявлени.

Къамаьл де дош лу КПСС ЦК секретара депутата Н. И. Рыжковна. Цо предложени елар РСФСР Министрий Совето баь болх къоабалбеш юха а республика Министрий Совета Председателалла депутат В. И. Воротников хьожавеи, Российски Федераце правительства составах йола предложенеш хьачулулга цунна тIа а дилла.

Российски Федераце правительства баь болх къоабалбеш бола соцам тIайийцар РСФСР Лакхехьарча Совето, РСФСР Министрий Совета Председателалла хьожавир депутат В. И. Воротников.

РСФСР Лакхехьарча Совета Президиума секретара Х. П. Нешкова аьча доклада гIа РСФСР Лакхехьарча Совета Президиума Указаш чIоагIдир депутаташа, доагIаш дола законаши соцамаши тIайийцар.

Республика Министрий Совета Председатела депутата В. И. Воротникова еннача предложенегIа РСФСР правительства состав чIоагIйир.

РСФСР Министрий Совето дIахо бе безача балхах лаьца заявлени йир В. И. Воротникова. Республика правительства дIахо берг болча балха керттера лосташ къоабалдеш бола соцам тIайийцар Лакхехьарча Совето.

Российски Федераце Лакхехьарча Совето РСФСР халкъа тIахьожама Комитет вIашагIъеллар, РСФСР Лакхехьара суд хержар.

КПСС ЦК октябрьски (1984 ш.) Пленума решенешка хьежжа лаьтташта мелиораци яра, мелиорированни лаьттаех пайда эцара эффективность лакхъяра йIаьххача ханара программа чакхъяккхар духьа РСФСР советскии боахамеи органаша беш бола организаторски болх чIоагIбара де дезарий хьакъехьа доклад йир РСФСР Министрий Совета Председатела хьалхарча заместителa депутата Л. Б. Ермина.

Мелиоративни гIирсаш хьалдара, юртбоахама лаьттаех хьурмат деш эффективнои пайда эцара дешаш, белгалдаьккхар докладчика, РСФСР Лакхехьарча Совета, республика Министрий Совета, халкъа депутатний моттигерча Советий теркама юкъметте латт. Российски Федераце мелиоративни гIирсаш хьалдечара гIулакхаш дувцаш, оратора белгалдаьккхар, мелиораци парте аграрни политика лоархIамегIара лостам хилар. Мелиораце йIаьххача ханара программа кхоачашъяр — белгала дерригача халкъа гIулакх. Моттигерча Советашта цу балха шерагIа юкъеувза еза агропромышленни комплексана чуйоагIа предприятеши организацеши меттел, халкъа боахама кхыча доакъой лраш а.

Докладах лаьца пренеш йолаелар.

* * *

27 марта Йоккхача Кремлевски двореце тIехьара заседани хилар цхьайттазлагIа хержача РСФСР Лакхехьарча Совета цхьоалагIча сессе.

Депутаташеи хьаьшашеи чIоагIгIа, дIаьхдаь тIараш тоxарца тIайийцар новкъостий М. С. Горбачев, Г. А. Алиев, В. И. Воротников, В. В. Гришин, А. А. Громыко, М. С. Соломенцев, П. Н. Демичев, В. И. Долгих, В. В. Кузнецов, Б. Н. Пономарев, В. М. Чебриков, М. В. Зимянин, И. В. Капитонов, Е. К. Лигачев, Н. И. Рыжков.

Депутаташа дийца даьккхар КПСС ЦК октябрьски (1984 ш.) Пленума решенешка хьежжа лаьтташта мелиораци яра, мелиорированни лаьттаех пайда эцара эффективность лакхъяра йIаьххача ханара программа кхоачашъяр духьа РСФСР советскии боахамеи органий организаторски болх чIоагIбара де дезарех дола дош.

РСФСР Лакхехьарча Совето боагIаш бола содам тIайийцар.

Цу тIехь сессе болх чакхбаьлар.

(ТАСС).

РСФСР Лакхехьарча Совета Президиум харжарах бола

Российски Советски Федеративни Социалистически Республика Лакхехьарча Совета

СОЦАМ

Российски Советски Федеративни Социалистически Республика Лакхехьарча Совето **соцам бу**:

Укх составах латта РСФСР Лакхехьарча Совета Президиум харжа:

РСФСР Лакхехьарча Совета Президиума Председатель:

Орлов Владимир Павлович — Красноярски края Кански хоржамий округагара депутат.

РСФСР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела заместителаш:

Иванова Татьяна Георгиевна — гор. Москван Новогиреевски хоржамий округагара депутат.

Султанов Файзулла Валеевич — Башкирски АССР Кировски хоржамий округагара депутат, Башкирски АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель.

Баднев Александр Алексеевич — Бурятски АССР Джидински хоржамий округагара депутат, Бурятски АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель.

Умалатов Алипаша Джалалович — Дагестански АССР Кизилюртовски хоржамий округагара депутат, Дагестански АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель.

Чабдаров Борис Касимович — Черсий-Балкхарой АССР Прохладненски хоржамий округагара депутат, Черсий-Балкхарой АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель.

Цакиров Геннадий Григорьевич — ГIалмакхой АССР Яшкульски хоржамий округагара депутат, ГIалмакхой АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель.

Сенькин Иван Ильич — Карельски АССР Ленински хоржамий округагара депутат, Карельски АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель.

Сюткин Альберт Федорович — Коми АССР Княжпогостски хоржамий округагара депутат, Коми АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель.

Романов Виталий Иосифович — Марийски АССР Сернурски хоржамий округагара депутат, Марийски АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель.

Пиксаев Александр Осипович — Мордовски АССР Пролетарски хоржамий округагара депутат, Мордовски АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель.

Сабанов Тотраз Бакгериевич — Къулбаседа-ХIирий АССР Кировски хоржамий округагара депутат, Къулбаседа-ХIирий АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель.

Багаутдинов Анвар Бадретдинович — Татарски АССР Тетюшски хоржамий округагара депутат, Татарски АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель.

Ондар Чимит-Доржу Байырович — Тувински АССР Кызылски хоржамий округагара депутат, Тувински АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель.

Тубылов Афанасий Ильич — Удмуртски АССР Увински хоржамий округагара депутат, Удмуртски АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель.

Боков Хажбикар Хакяшевич — Нохч-ГIалгIай АССР Гудермесски хоржамий округагара депутат, Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель.

Петров Александр Петрович — Чувашски АССР Батыревски хоржамий округагара депутат, Чувашски АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель.

Григорьева Люлия Николаевна — Якутски АССР Северни хоржамий округагара депутат, Якутски АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель.

РСФСР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь

Нешков Хрисанф Павлович — Ярославски областа Фрунзенски хоржамий округагара депутат.

РСФСР Лакхехьарча Совета Президиума членаш:

Алексенцева Валентина Герасимовна — Оренбургски областа Бузулукски хоржамий округагара депутат, Грачевски района халкъа депутатий Староашкински юрта Совета исполнительни комитета председатель.

Андрианов Владимир Владимирович — Башкирски АССР Индустриальни хоржамий округагара депутат, ВЛКСМ ЦК секретарь.

Барышникова Ольга Васильевна — Кировски областа Ярански хоржамий округагара депутат, Ярански района Никольски юкъерча школа директора заместитель.

Боков Владимир Анатольевич — Новосибирски областа Барабински хоржамий округагара депутат, халкъа депутатий Новосибирски областной совета исполнительни комитета председатель.

Борисов Леонид Александрович — гор. Москван Брежневски хоржамий округагара депутат, КПСС Московски горкома секретарь.

Голубева Валентина Николаевна — Ивановски областа Ленински хоржамий округагара депутат, В. И. Ленина цIерагIча Ивановски камвольни комбината ткачиха.

Долгий Анатолий Прокофьевич — Мурмански областа Мончегорски хоржамий округагара депутат, В. И. Ленина цIерагIча «Североникель» яхача комбината плавильщикий бригадир.

Журкин Юрий Дмитриевич — Краснодарски края Курганински хоржамий округагара депутат, КПСС Краснодарски крайкома шоллагIа секретарь.

Зубов Анатолий Михайлович — Пермски областа Кочевски хоржамий округагара депутат, КПСС Коми-Пермяцки окружкома хьалхара секретарь.

Исаков Валентин Иванович — Куйбышевски областа Приморски хоржамий округагара депутат, легковой автомобилаш еча Волжски объединене («АвтоВАЗ») генеральни директор.

Копылов Яков Ильич — Хабаровски края Биробиджански хоржамий округагара депутат, Жугтий автономни областа Биробиджански района «Заветы Ильича» яхача колхоза механизатор.

Лакомов Виктор Иванович — Иркутски областа Падунски хоржамий округагара депутат, «Ангарстрой» яхача гIишлошъяра управлене № 568 йолча гIишлоимонтажни поезда наькъа монтерий бригадир.

Миронова Лидия Николаевна — Московски областа Люберецки юрта хоржамий округагара депутат, Московски областа Люберецки района «Петровское» яхача госплемзавода машинаца доахан детта оператор.

Можаев Павел Петрович — гор. Ленинграда Кораблестроительни хоржамий округагара депутат, КПСС Ленинградски обкома шоллагIа секретарь.

Мороз Василий Андреевич — Ставропольски края Ипатовски хоржамий округагара депутат, Ставропольски края Апанасенковски района Ленина цIерагIча колхоза керттера зоотехник.

Овчинников Юрий Анатольевич — гор. Москван Октябрьски хоржамий округагара депутат, СССР Iилмай Академе вице-президент, М. М. Шемякина цIерагIча биоорганически химе Института директор.

Пахмутова Александра Николаевна — Воронежски областа Бобровски хоржамий округагара депутат, композитор, СССР композиторий Союза правлене секретарь.

Петракова Валентина Васильевна — Алтайски края Смоленски хоржамий округагара депутат, «Белокуриха» яхача берий санаторе керттера лор.

Рыжиков Михаил Борисович — Куйбышевски областа Сергиевски хоржамий округагара депутат, юрта боахама болхлой профсоюза ЦК председатель.

Смирнова Вера Егоровна — Калинински областа Заволжски хоржамий округагара депутат, М. И. Калинина цIерагIча Калинински вагонаш еча завода шлифовщица.

РСФСР Лакхехьарча Совета Президиума Председатель В. ОРЛОВ.

РСФСР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь Х. НЕШКОВ.

Москва, Кремль. 1985 шера 26 марта.

РСФСР Министрий Совет вIашагIйоллларах бола

РСФСР Лакхехьарча Совета

СОЦАМ

Российски Советски Федеративни Социалистически Республика Лакхехьарча Совето **соцам бу**:

РСФСР Министрий Совет укх составе вIашагIйолла:

РСФСР Министрий Совета Председатель — **Воротников** Виталий Иванович.

РСФСР Министрий Совета Председатела хьалхара заместитель — **Гусев** Владимир Кузьмич.

РСФСР Министрий Совета Председатела хьалхара заместитель — **Ермин** Лев Борисович.

РСФСР Министрий Совета Председатела заместитель — **Алексанкин** Александр Васильевич.

РСФСР Министрий Совета Председатела заместитель — **Горшков** Леонид Александрович.

РСФСР Министрий Совета Председатела заместитель — **Дмитриев** Иван Николаевич.

РСФСР Министрий Совета Председатела заместитель — **Казаков** Василий Иванович.

РСФСР Министрий Совета Председатела заместитель — **Карпова** Евдокия Федоровна.

РСФСР Министрий Совета Председатела заместитель — **Лыкова** Лидия Павловна.

РСФСР Министрий Совета Председатела заместитель, РСФСР Паччахьалкхен планови комитета председатель — **Масленников** Николай Иванович.

РСФСР Министрий Совета Председатела заместитель — **Чехарин** Евгений Михайлович.

РСФСР лакхехьарчеи юкъерчен образоване министр — **Образцов** Иван Филиппович.

РСФСР геологе министр — **Ровнин** Лев Иванович.

РСФСР заготовкай министр — **Голубь** Николай Яковлевич.

РСФСР унахцIено лораяра министр — **Трубилин** Николай Тимофеевич.

РСФСР кхыча мехкашцарча гIулакхий министр — **Виноградов** Владимир Михайлович.

РСФСР культура министр — **Мелентьев** Юрий Серафимович.

РСФСР яйгача промышленноста министр — **Зателепа** Борис Иванович.

(ДIахододар 4-ча оагIо тIа).

КПСС Нохч-ГIалгIай областной комитета VII пленум

КАДРАЙ БЕХКТОКХАМ ЛАКХБЕ, БАЛХА СТИЛИ МЕТОДАШИ ЭРГАЙОАХАШ ТОАЕ

ХьалхагIа хоам баь ма хиллара, «КПСС ЦК установкашка хьежжа кадрови болх, партийни кулгалдара стили методаши эргайоахаш тоаяра даьккъерча областной партийни организаце декхарий хьакъехьа» доклад йир парте Нохч-ГIалгIай обкома хьалхарча секретара **В. К. ФОТЕЕВА.**

Партен халкъеи цхьоагIо, парте ленински никъ массе оагIорахьара къоабалбелга бокъонца дог тешадеш хьахьокхаш дар, аьлар цо. 11 марта хиннача аргIана йоацача КПСС ЦК Пленума решенеш дерригача халкъо хьаллацар. Берригача советски нахаца цхьана вай республика коммунисташеи къахьегамхошеи чакхдаха дезача гIулаккхий низ бола, хьадда программа санна тIайийцар КПСС ЦК Пленуме новкъоста М. С. Горбачева дийцар, укх шера 13 марта ЦIеча майдан тIа хиннача траурни митинге цо даь къамаьл. Цар чулаьцай боахами культурен дегIакхувлара лоархIамегIарча проблемашта партен халкъеи тIайохийташ йола уйла, хьабийллаб мохк социально-культурни дегIабоалабелга сихдараи советски общества вахара ерригa оагIош эргайоахаш тоаяран тIаберзабаь парте стратегически никъ. Хьахьекхад дIахорча дукхача шерашта лаьрхIа актуальни проблемаш къестаяра наькъаш, хIаьта пунца цхьана хьадда белгалдаьд аргIанарча КПСС XXVII съезда кийчо ярах дола таханарча ден практически декхараш.

Республика партийни, советски, боахама органий, къахьегама коллективай низаш тIадерзадеш да, йоахар дIахо докладчика, общественни производствана интенсификаци яра керттерча лостамашта: Iилма-технически прогресс сихъяра ларда тIа къахьегама овсарлен продукце дикали лакхъяра, производственни мощностащ сихагIа кхараерзаяраи царех бизза пайда эцараи, экономе режим чIоагIъяра, коллективни подряд а къахьегама стимулироване кхыйола формаш а юкъейоалаяра, къахьегам вIаштIехьбаккхара.

Партийни комитеташ уйла дукхагIа тIаахийта яьннай экономикеи культуреи комплексно дегIакхувлара, къаман болхлой класса отрядаш вIашагIйохкара, къахьегамхошта патриотически интернациональнии кхетам балара, производствай управленеи еррига звеньяшка организованности дисциплинеи чIоагIъяра, вIаштIехьа доацача, социалистически вахара хьисапа нормащеи коммунистически моралацеи тарлургдоацача хIамащца лоаттабеча къовсама дешашта.

ДIахо беш ба партийни организацей структура эргаяьккха тоаяра, коммунисташ балхаш тIа дIанийсбелга тоадара, боахамеи культураи гIирсаш хьалдеча керттерча участкашка партийни влияни чIоагIъяра тIаберзабаь болх.

Экономически социальни дегIаахара тIадерзадаьча низех, хIара денна еча партийни йоакхонах цхьадола дика хIамаш хьахул. Карара пятилетка хьайолаелча денз планал совгIа маьхала яьккхай 83,8 миллион сома продукци. Керттерча даькъе кхоачашъеш я халкъа эшача изделейи товарнии керда тайпаш арахецара, прогрессивни технологеш юкъеяхьара, производственни процессашта механизаци автоматизаци яра задаеш. 1984 шера республика промышленносто толаме кхоачашъяьй планал совгIа къахьегама овсарле лакхъяран продукци хьаярга дIадодар лохдаран парте енна задаенеш. Алсамъяьннай гIишлошъеча организацей мощносташ, кIезиг-дукха лакхъеннай капитальни вложеней эффективность.

Дикача оагIорахьа хувцамаш хулаш доагIар транспорта, бувзама, бытовой гIулакхаш дара система балха тIа.

Дукхха лоархIаме мероприятеш чакхъьхай экономика агропромышленни секторе. Цу дерригача хIамаша йиш хилийтай юртбоахама продукци дукхагIа яха, паччахьалкхенга ялат, коартолаш, тхьамка, шура, фуаш, тха дохкара пятилетка диъ шера планаш кхоачашъе.

Цхьабакъда, карагIдаьннарий бе боагIача тайпара мах а беш, вай шаьра кхетаду, республика экономика дегIайоалаяра беча балха тIа кхоачамбоацараши къоастадаьза диса дешаши кIезига ца хилар. Дукхача къахьегама коллективаша даккха доагIар хьа ца доаккхаш дIаухийт капиталовложенеш, хьурмат ца деш дукха доаду ахчеи материалаши. Карарча шера планаш кхоачаш ца еш йола предприятеш хIанз а кIезига яц; дукхха моттигаш я гIулакх доацаш производства объемаш лохъеш, договории поставкаш ца еш.

Лохача боараме производство лелаеш дола боахамаш да агропромышленни комплексе. Ше долча тайпара тIадиса да лаьттанцарен хьайбашкареи йоала дукхха продукташ йохкара паччахьалкхеи декхар. ХIанз а хайра дац хий дехкача лаьтташкара хьадоаккхар.

Теркал ца деш диса дукха хIамаш да гIишлошъеча организацей, транспорта, бувзама предприятей, гIулакхаш деча сфера, коммунальни боахама балха тIа.

1985 шера социалистически декхараши бIарччача цхьайтталагIча пятилетка планаши кхоачашъелга Iалашдарал бехктокхамегIа а долаш декхар дац тахан. Из декхар толаме кхоачашдара даханза дарг мел доаца организационни, политически, экономически кепара гIулакхаш чакхдаха, дIахо йодача хана беча балха дика лард йолла еза областной парторганизаце. Цу гIулакхий керттера дакъа да кадраща беш бола болх тоабар. Кадрови политика — лоархIамегIара, обществе хулаш йолча ерригача процессашта хьинаре воздействи яра партена новкъостал деш йола инструмент.

Парте моллагIа гIулакх дIадоладеш хилча, моллагIа декхараш кхоачашде цо лаьрхIача, массаза а керттера хиннад кадраш хьахоржилга, балхаш тIа дIанийсъелга, кхетаелга. В. И. Ленина хьийхад: «нахага гIолла лелаю политика», «цхьаккха тайпа политика чакхъяккха йиш яц нах балхаш тIа хьежабарцеи хувцарцеи дIа ца гойташ».

Ерригача ханашта тешаме йола из ленински концепци актуальнии тешамеи я тахан. 11-гIа пятилетка толаме чакхъяккхара декхар кхоачашдеш бола мохк КПСС-о дегIаена социализм плана боарамагIеи массе оагIорахьареи эргаьккха тоаяр санна белгалъяьхача коммунизм хьалъяра кердача рубежашта геттара гаргакхаьчача хана.

ДIахо хьалхашка этта декхараш кердеи чоалханеи хиларца дувзаденна кадрашца беш бола болх тоабанза барг ца хиларах йола принципиальни установкаш массе оагIорахьара хьахьекхай КПСС XXVI съезда, ЦК ноябрьскии (1982 ш.) цул тIехьагIа хинначеи Пленумий решенешка, Молдаве Компарте ЦК, КПСС Саратовски обкома отчетех лаьца КПСС ЦК-ас даьча соцамашка, кхыча документашка. КIоаргген диззан хьахьекхад уж ЦК мартовски (1985 ш.) Пленуме КПСС ЦК Генеральни секретара нов. М. С. Горбачева даьча къамаьлаца.

Кадрови политика ленински принципашта тешаме йолча парте уйла тIаерзаю балха из участок хадданза эргайоахаш тоаянза ярг ца хилара. Кадрови политика — творчески политика, из, дийна организм санна, хадданза дегIаух, кердача чулоацамца йIаьхий хул, исторически хьала башхалонашкеи хIанзарча е кхыча хьалдача этапе латтача декхарий хьисапаген хьежжа бакъъеши нийсъеши я.

Вай пленума керттера декхар — кадраща беш бола болх дIахо эргабоахаш тоабара, доагIар дизза хьадехаш вIаши кхоачашдайташи дола хьал Нохч-ГIалгIай парторганизаце дIахо чIоагIдара, партийни кулгала стиль чIоагIъяра чакхдоахаргдола гIулакхаш белгалдар.

Партийни комитеташеи организацешеи, кадраш шоаш хьахоржача, балхаш тIа дIанийсъеча, кхетаеча хана, боахамеи культураи гIирсаш хьалдара ерригача участкашта, цхьаккха а юкъера ца йоаккхаш, керте оттараш политически кхетам лакха бола, гIулакх ховш, нравственни оамалаш дика йолаш, наха лоархIаш, парте политика толаме чакхъяха ховш бола кулгалхой хургбола гIулакх вIаштIехьдаккха деза.

Парте обкомо, цун бюроси секретариатои, ерригача партийни организаце къаьстта йоахко еш дола дош — партийни органий, партийни аппарата кадраш. Цар пайда эцаш приемаш, формаш, методаш масал хулаш, кхы органаш, ерригa кулгалду кадраш нийсъяла езаш йола ший тайпара эталон хулаш ма йий.

Партийни аппарата болх кхетамца вIаштIехьбаккхара белггалара опыт Iоаьй парте Грозненски горкомо (нов. Семенов Н. И.). Укхаза бокъонца белгалдаьд отделийи цар болхлойи функциональни декхараш, тIадиллача гIулакха хьалхара бехктокхам лакхбаьб. Горкоме вIашагIъеллай кадрай балха стили методаши Iомаеши эргайоахаш тоаеши йола балха группа. Дика мел дола хIама чIоагIду, цунца цхьана сихха хьагуча а доах, дIа а доах кхоачамбоацараш, харцахьарча хIамашта наькъаш дехк.

Коммунисташеи бахача дукхача нахеи лоархIаш болча, доккхача общественни хьинарцеи партийностацеи белгалбоалаш болча партийни комитетий болхлой йоккха отряд вIаштIехьъяьннай республике. Тахан дика дешаш ца аьлча йиш яц Социалистически Къахьегама Турпалах, парте Шелковской райкома хьалхарча секретарах В. Г. Табацковайх. Вера Георгиевнас хьахьенхай ше юрта боахам дика бовзаш, нахаца та ховш, царна эшараши цар хьашташи кхетадеш йола кулгалхо хиларца. Творчески, перспектива йолаш болх а беш, гIулакх иштта леладе Iомабу цо районера нхыбола партийнин боахамеи кулгалхой. Нахах тешаши доагIар дизза хьадехаши укхаза вIаштIехьдаьккхача гIулакхо дика аьттув боакх района къахьегама коллективашка дика морально-психологически хьал вIаштIехьдаккхара, социально-экономически декхараш кхоачашдара.

Кадраш хьахаржарен кхетаярен гIулакх уйла тIайохийташ леладелга гуш да А. М. Карагичева керте латтача парте Наурски райкомо. Колхозийи совхозийи кулгалхой балхаш тIара ца хувцаро районага йиш хулийт, климатически хьалдаш чоалхане доллаше а, даим доккхий производственни толамаш даха.

Дика кхеташ бола партийни кулгалхой шоаш хилар хьахьекхад цхьаболча парте райкомий хьалхарча секретараша, масала, Н. А. Айдинова, Л. П. Кизиловас, Г. Г. Махауре, А. А. Мякиева. Керда, прогрессивни хIамаш хьаллувцаш уж хиларо дукхача даькъе гIо ду районашка общественни производства эффективность лакхъяра, дукхха социальни проблемаш къестаяра.

(ДIахододар 2-ча оагIо тIа).

КПСС Нохч-ГIалгIай областной комитета VII пленум

КАДРАЙ БЕХКТОКХАМ ЛАКХБЕ,

(ДIаходадар. Доладур 1-ча оагIо тIа).

Укх тIеххьарча шерашка партийни балхаш тIа хьежабаьб къона, хьинар долаш дика общеобразовательни специальни кийчо йолаш бола новкъостий. Парте горкомийн райкомийн секретарий кхаь дакъах ши дакъа, дукхагIбола отделий заведующеш инженерно-технически, экономически е юртбоахама образовани йолаш ба хIанз. Практико бакъду специалисташ лакхагIча гIулакхаш тIа ухийтилга нийсагIен пайданагIен хилар. Партийни организацешка балха специальни знанеш, производственни опыт, организаторий навыкаш йолаш бола нах хьежабаро гIо ду экономикана партийни кулгалдара боарам лакхбара. Кхетадеш да, деш дола къамаьл боахамий кулгалхошта меттел доал дара, цар йоакхо воашта хьатIаэнара хьакъехьа доацилга. Партийни болх — из эггара хьалха нахаца беш бола болх ба.

ДIахобахьа беза вай специалисташ партийни аппаратерча балха тIа хьежабара тIаберзабаь никъ, цу хана нахаца болх бе уж Iомабара, коммунисташта хетачох коггIортолга е, политически грамотно, кхеташ уйла е ховргдолаш хьалкхебара къаьстта уйла тIа а йохийташ.

Партийни кулгала эффективность тоъал доккхача дакъе хьахул юххьанцарча партийни организацей гIулакхашка хьежжа. Горкомашеи райкомашеи юххьанцарча парторганизацешта хIара денна воздействи еча дуккхача лостамашта юкъе лоархIамегIарчарех цаI ба цу парторганизацей секретаращца беш бола болх. Царех дукхагIбараш производстверча балхах мукъабахаза ба. Цу хьалашка чIоагIа лоархIаме да цар кийчон боарам хадданза лакхлулга.

Дуккхача партийни комитеташеи организацешеи кадращца беча балха тIа хIанз а цIенхаштта кхоачамбоацараши теркал ца деш диса хIамаши нийсдолийт. Укх тIеххьарча ханналца Гудермесски городской парторганизаце да-даьр мегийташ хиннад партийнин паччахьалкхени дисциплина, коммунистически морала принципаш телхаеш йолча кадрашта. Хьалха хиннача «Правда» яхача совхоза директора Ю. И. Абузарова, машиннаькъа станце начальника Н. Г. Ковкос, городской халкъа тIахьожама комитета председатела И. С. Садыкова, дуккхача кхычар паччахьалкхе Iехаеш йола моттигаш лелаяьй, шоашта карарча гIулакхах зуламанна пайда ийбаьб, быте лертIарбаьнна лийннаб. ХIаьта парте горкомо, хьалхагIа хиннача цуи хьалхарча секретара А. В. Волкова ира, принципиальни мах баьбац цу хIамай. Парте обкома бюрос балха тIара уж а кхыдола а кхоачамбоацараш бахьан долаш партийни бехктокхаме эзав КПСС горкома хьалхара секретарь, городской парторганизаце кулгал чIоагIдаьд.

Кадращца беча балха тIара кхоачамбоацараш бахьан долаш цкъа санна дуккхаза а критика яьй КПСС Урус-Мартановски райкома. Замечанешта жоп луш, массаза а яхар мо, гIулакх сихха тоадергда аьле дош луш хиннад. Халахете а, из дош банза баргбоацача организаторски политически балхаца бакъдеш хиннадац массаза а. Цудухьа дуккха кхоачамбоацараш дIа ца доахаш дисад. Райкома бюрос хьалхагIа а санна коггIортолга мела ю юххьанцарча парторганизацеех, бе боаггIача тайпара болх бац партийни дисциплина телхаерашцеи тайп-тайпара зуламаш дерашцеи. Уж хIамаш Iаткъ районе дуккха социально-экономически декхараш кхоачашдара. Ала деза, парте обкома отделаша а уж яле а е кхыяле а йола критически материалаш кийчъяьчул тIехьагIа, хьагучадаьха кхоачамбоацараш дIадоахача дакъа ца лоацилга, критика яьрашта новкъостал ца делга. Из ма дарра аьлча, нийса да.

ХIанз а бокъонца цIенденна даьннадац вай партийни болхлой кхоачамболаш хьеже ца а хоржаш, сихонца, цар гIулакхийн политически наькъийн бокъонца анализ а ца еш. Хержаш йолча мегаргйоацача практинах. Из бахьан долаш царех цхьабараш шоашта тIадиллача гIулакхах лоархIабац, шоаех бенна тешам боабу. Масала, алхха цхьан 1984 шера парте Уставо дIадехараш телхадарах, шоаш дисциплина йоацаш хиларах гIулакхаш тIара дIабаьхаб парткомий секретараш: Н. Анисимова цIерагIча Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода — С. Д. Дацаев, Сунженски района XIX партсъезда цIерагIча колхоза — И. Г. Мулишев. Малгобекски района «Кавказ» яхача комсий совхоза — Р. М. Темирбиев, чурча гIулакхий министерства — С. С. Гачаев, кхыбараш.

Парте обкомо, горкомашеи райкомашеи дош чIоагIа оттаданза даргдац партийни кадраш хьахоржачеи кхетаечеи хана, партийни органашка балха хьежабе беза наха юкъе политически организаторски болх баь, опыт, геттара дика нравственни оамалаш йолаш, шоашкара дика масал а гойташ нах шоашта тIехьабаха ховш бола принципиальни коммунисташ.

Областной парторганизаце лоархIамегIарча декхарех цаI хила а хиннад, да а да эггара дукхагIа викалаш юкъеэзача паччахьалкхен Iаьдала органий — халкъа депутатий Советий лоархIам парте социально-экономически политика чакхъяхара гIулакха лакхбелга.

Советски кадрай составе дика хувцамаш хиннад республике. Горрайисполкомашка берригa председателаши цар заместителаши лакхера образовани йолаш ба, царех дукхагIбараш партийни балха школа чакхъяьккха, халкъа боахама доакъой специалисташ ба.

Цхьабакъда, вай хIанз а вIаштIехьдаьккхадац берригача советски болхлоша творчески, цIенача уйланца, боккхача бехктокхамца болх белга. Кхоачам хиллал инициатива йоацаш бу болх Октябрьски райисполкома председатела В. М. Жиганова, Веденски — С. Д. Сулейманова. Шоаш керте латта доакъош тIехьадисара бехказло лехаш каст-каста объективни бахьанаш кхувл министерствай кулгалхоша, здравоохранене (нов. Камышникова), бытовой гIулакхаш дара (нов. Инуркаева), моттигерча промышленноста (нов. Магомадова,) цхьаболча кхычар. Цхьабакъда, из массаза а дац ишта. Духхьал дIааргда вай, министраши комитетий председателаши, республикански объединеней начальникаш вIалла аьттехьа а берригаш бац шоай гIулакхий критически мах беш, уж тIехьадисара бала болаш, уж тоадара де мел дезар деш.

Цхьайолча министерствайи ведомствайи аппарате хIанз а болх беш ба профессиональни кийчо хайра йоацаш, шоашта карарчарна хьалхашка авторитет йоацаш бола нах. Ер да алхха цхьа масал. Нов. Х. У. Такаев 1977 шера денз Урус-Мартановски района «Гехинский» совхоза директоралла болх беш хиннав. Цо болх беш яьккхача хана доахана деш дола Iаьсий шоззеи ахаззеи кIезиг деннад, дукхагIа дайнад (аьлча нийса хургда, нов. Такаев зоотехника специальность йолаш хилар). ТIаккха фуд? 1983 шера нов. Такаев болх чIоагIбе аьнна Къулбаседа-Кавказски бройлерни птицефабрика директоралла хьожаваьв. 8 бетта болх а баь, ше раьза хинна дIаваьнав цигара (болх чIоагIбелга, оаш кхетадеш ма дарра, вIаштIехьаьннадац). Цул тIехьагIа 3.5 бутт баьнкхаб болх ца беш, хIаьта 1984 шера июле хьайбаш лелададара гIулакха юрта боахама министра заместителалла хьожаваьв. ДоагIаш дола хаттар дича мегаргда: фу дага долаш хиннай юрта боахама министерство (нов. Арбиев) цу гIулакха тIа из оттавеча хана? Гучох, лерттIа дIахьежаяц укхаза НГIАССР Министрий Совет а. КПСС обкома юрта боахамеи кхачап промышленностен отдела а сий доаккхаш хIама дац из.

Лакхе латтача организацешта хьалхашка увзалуш увттаду дешаш министраша, ведомствай кулгалхоша. ХIанз вай республика уж дале а е кхыдале а дола доакъош — жилищно-коммунальни боахам, унахцIено лораяр, сомий-баьцадаарий боахам, бувзам — дегIакхувлара, республика къахьегама ресурсех бизза пайда эцара, лаьтташка хий дехкара гIулакх дегIадоаладара, кхыдола балхаш дара лоархIаме, комплексни дуккха программаш кийчъяьй. Уж программаш кхоачашъяра министерствашеи ведомствашеи, цар кулгалхоша беча балхага хьежжа, нийслуш йола проблемаш цар ирен тIагIерттай увттаярга хьежжа хургда, — нерттерча даькъе цунах тийша хургда гIулакха толам балга.

Министерствашкеи ведомствашкеи, моттигерча Советий отделашкеи управленешкеи кадращца беш бола болх шоай хIара деннарча тIахьожама кIаллаца, цу ларда тIа республикански органий, управлене аппарата организующи лоархIам айбе беза НГIАССР Лакхехьарча Совета Президиумо, Министрий Совето, парте обкома отделаша.

Парте Центральни Комитето лерригIа чакхбоах боахамеи культураи гIирсаш хьалдара дакъе профсоюзий хьинар, лоархIам айбара тIаберзабаь никъ. Цу гIулакха дукха хIама да деш вай республике.

Дика хетар да, профсоюзий областной отраслеви обкомий берригa председателаш лакхера образовани йолаши шоай дакъа специалисташи хилар. Лакхерен юкъерен образовани я юххьанцарча профсоюзни организацей профкомий председателех 97 процента, царех аханел совгIа бараш — инженерно-технически, агро-зоотехнически болхлой, хьехархой, лораш.

Профсоюзни органий кулгалдеча балхахой составе хувцамаш дола дика хувцамаш дIачIоагIданза даргдац.

Хоалуш тоаденнад кадраш хьахаржара гIулакх комсомоле. Комсомола горкомий, райкомий секретарех 95 процент ба лакхера образовани йолаш. Халкъа боахама специалисташ ба царех дукхагIбараш. Аханел совгIа юххьанцарча комсомольски организацешта керте латт коммунисташ.

Советий, профсоюзий, комсомола кадращца беча балха дакъера хьадда дола декхараш белгалдаьд тIеххьарча партийни конференце, КПСС ЦК апрельски (1984 ш.) Пленума решенешеи соцамашеи «Комсомола деш дола партийни кулгал дIахо тоадарахи кагирхошта коммунистически кхетам лучара цун лоархIам лакхбарахи бола» КПСС ЦК соцам кхоачашбара наькъашка хьожаш хиннача обкома пленумашка. Уж решенеш кхоачашмишта ю хьожаш хадданза тIахьожам лоаттабе беза партийни комитеташа.

Экономикана деш дола партийни кулгал эргадаьккха тоадара гIулакха керттера проблема я боахама кадраш хьахаржар, дIанийсъяр, кхетам балар.

Наьха политически, профессиональни боарам лакхбаларо йиш хулийт тахан кхы а цIенхашттагIа кхоачашъе кадраш хьахаржара, кердаяхара, балхаш тIа дIачIоагIъяра хьакъехьара эггара лоархIамегIара принципаш, царех доахка политически практически гIулакхаш дикагIа теркалде, республике баха нах дуккхача къамех латташ хилар теркал а деш, кулгалхой дIанийсбелга Iалашде. ТIеххьарча шерашка дикка тоаенна промышленноста, транспорта, бувзама предприятей, гIишлош еча организацей, колхозий, совхозий кулгалхой состав.

Де а доагIаш сий ду республике «Грознефть» производственни объединене генеральни директора новкъоста Хачатуров Рафаэль Минасовича. Цо хьабенаб мехкдаьтта даккхара операторгара предприяте кулгалхочунга кхаччалца бола боккха къахьегама никъ, нахаца Iимерза ва, цунца балха вола моллагIа саг хьакхашта тIаводаш ва. ХIара деннара оперативни декхараш къестадеш, доал дарах тIеххьара а хьахулаш дола дика а во а дараш ца зувш дитац новкъоста Р. М. Хачатурова а цун гIончаша а, болх перспектива теркал а еш бу.

Шерагара шерага лакхача темпашца алсамдовх продукци арахецилга, из кердайоах, къахьегама овсарле лакхъю «Промавтоматика» Iилма-производственни объединене. Цу толама бахьан ерригача коллективо тIагIертта къахьегар хинна Iац, цун бахьан латт ишта цун генеральни директора новкъоста Опришко Александр Алексеевича кулгал дика деш хилара а.

ЦIераш яха йиш я наха кулгалдара чоалхане говзал дика караерзаьйча дуккхача кхыча кулгалхой а. Царна юкъе ва «Оргтехника» производственни объединене генеральни директор новкъост А. А. Мкртичан, Нохч-ГIалгIай гIишлош еча управлене СМУ-7 начальник новкъост З. М. Имаев, кхыбараш.

ХIаьта а, боахама кадращца воаш беча балха Центральни Комитето тахан воашкара дIадехарашка хьежжа анализ еш, вай белгалдаккха деза, кулгал деча кадрай дикала состав тоаяра, уж дIанийсъяра, цар квалификаци лакхъяра, царна доал дара искусство йовзийтара обкома бюро, секретариата, моттигашкарча партийни комитеташа деш дараш, де дезарашка хьежача, геттара кхоачамбоацаш хилар. Иштта, хьалха «Грознефтеоргсинтез» объединене генеральни директор хинна Г. А. Яценко дуккхача специалисташа де дезаш дола хIамаш де гIерташ хиннав, царех теша а ца тешаш, партийни комитета хетараш цкъаза теркалдеш хиннадац. Цун вIаштIехьдаьннадац шийна эггара юхехьа хинна ший гIончаш санна, иштта къахьегама коллективаш а объединене заводашкара гIулакхаш тоадара оарцагIъяха. ЗIамагIа йолча участке хьожаве вийзар Г. А. Яценко. Хетаргахьа, объединени тIехьаюсаш хилара дуккхьал хьалха кулгалдеш хинна из цаI бехкеваь Iийча нийса хургдац. Цхьабакъда, 1984 шера итогаша хьахьекхад, керда генеральни директор новкъост Мельниченко дIатIавахачул тIехьагIа кадрай состав хувца а ца хувцаш, цига латташ дола гIулакх чIоагIа тоаденна хилар.

КПСС обкома секретариата, отделаша, парте горкомашеи райкомашеи де дезар да кулгал деча кадращца беча балха чIоагIагIа теркам тIабахийтар. Берригача кулгалхошкара хьадехаш дарел совгIа, царна ха деза экономически грамотно уйла е, производства дегIаахара интенсивни фактарашта ориентаци е, уйла шаблонагIа елга цIендаь дIадаккха, къахьегама овсарле дегIаахара керттера лостам бола Iилма-технически прогресса карагIдийннараш майрра производствана юкъехкахьа.

Башха-дукха ха яц вай ГрозНИИ мехка мехкдаьтта чакхдоахача дакъе Iилма-технически прогресс чакхйоахача цхьаннена тIехьа шоллагIъяр хецаш позицеш дIахеца йолаенна. Цун бахьанех цаI дар, института директора новкъоста Леонтьевна Iилманхой уйлаш перспективни декхараш къестадара тIаерзае ца магар, коллективе творчески хьал ца оттадар. Де лаьрхIараш кхоачашдеча деха доагIараш вIаши хьадехара метта, вIаши новкъадар ца де гIертар институте. Хьахилар групповщина, средстваши низаши темай лоархIамга хьежжа а ца нийсдеш, кулгалхочунна шийна доагIар а ца доагIар а даккха магарга хьежжа нийсдора. Директор хувца вийзар. Тахан института коллективана керте латт къона, хьинар дола химически Iилмай доктор С. Хаджиев. ГIулакхаш тоадала доладеннад.

Вай ирагIа дувца деза къаьнача техникаца, селханара технологи юкъе а кхувлаш, болх беча, дукхагIа дола балхаш кулгашца, квалификаци лоха йолча къахьегамца деча предприятей кулгалхой гIулакхех. Из дизза доагIаш да электромеханически, РСФСР жилищно-коммунальни боахама Министерства экспериментально-механически, «Трансмаш», кхыча заводий кулгалхошта. МалагIча толамга догдаха йиш я кулгалхой новкъостий И. Г. Приходкон С. Д. Умалатовеи, нагахьа санна укхаза Iилма-технически прогресса карагIдийннараш юкъехкахьара болх йIаьхха хана лохача темпашца беш хилча, продукце дикал лакхъяран кулгашца ду балхаш кIезигдаран лаьрхIа белгалдеш дола организационно-технически гIулакхаш шершера кхоачашдеш ца хилча? Кулгашца деча балхаша 40 процент лоац укхаза.

Шорттига лел къахьегам аттача баккхара балхаш «Промстройматериалы» яхача объединене, цхьайолча кхыча предприятешка.

Къаьстта дувца безам бар са юрта боахама кулгалдеча кадрех. Кхачан программа толаме кхоачашъяра эшаш дола хIама да агропромышленни комплекса ерригача звеньяй болх тоабар, эггара хьалха колхозийи совхозийи, хIаьта долче, юрта боахама производства кулгалхойн специалистийн.

Республике хьахулаш латт колхозий председателийн совхозий директорийн квалифицировании, гIулакх дика вIаштIехьдоаккхалуш йола кадраш. Царна юкъе ба новкъостий Р. Крылевская, А. А. Хусаинов, М. М. Ильин, М. З. Беков, А. Г. Малич, кхыбараш. Царех дуккха бараша лоаццача хана тоадаьд боахамий гIулакхаш. Дуккхача хана тIехьаюсаш яр, масала, «Атагинский» совхоз. Кхо шу хьалха цун директоралла хьожавир новкъост Х. М. Витушев. Партийни организаци шоллагIаре а лувцаш, цо эргабаьккхар специалистий болх, кердадар, хьалхалаттар балха юкъехкхувлара, тIеххьара балхах хьахулар лакха хилийтара тIаберзабир цар теркам. ГIулакхаш тоадала доладелар. Дукха ха йоаццаш парте Грозненски райкома хьалхарча секретаралла хержав Х. М. Витушев.

ТIеххьарча хана агропромышленни комплексе хинна цхьадола дика хувцамаш белгалдоахаш кертагIдаккха дезаш да укхаза къестаянза йола проблемаш, пайда ца эцаш йола резерваши тароннаши дукха хилар. Геттара хала кхоачашъю колхозашеи совхозашеи паччахьалкхен планаш, лоха ба хьувкъамеи хьайбай продуктивности. Хьал цу тайпара нийсдалара бахьанех цаI да кулгалду кадраш сов дукха хувцар. Кхоачам болаш да, хIанз укх сахьате болх беш болча боахамий кулгалхоех пхе шерал совгIача хана болх беш бараша пхелагIа дакъа мара лацац аьлча, 60 процент гаргга ба кхо шу совгIача хана болх беш бараш.

Юрта боахама производствера кадрови болх тозбара декхар къоастадеш эггара хьалха де дезар да юрта боахама эшараш Iалашде дезаш йолча республикански министерствайи ведомствайи кулгалхой лоархIами бехктокхами лакхбара хоадам боллаш дола гIулакхаш дар.

ХIанз вай партена чухь чIоагIденна дIаэтта дола кадрасх тешари уж лархIари цхьана тарде деза деха доагIар принципиально хьадехарцеи харцехьардар ца мегийтарцеи. Кадрашта кхетам балара меттел, вай дерригача гIулакха а цIенхаштта зе ду, моццагIе парте во могаеьча болх во барах цхьанахьара дIабаьха нах, шоай сий доадаь балхахой цхьан кулгал деча кресла чура вокха кресла чу хувшабара практика.

Агропромышленни комплекса системе, масала, дуккхача боахамий кулгалхой шоз-шозза е кхоз-кхозза совхозий директораши колхозий председателаши хинна ба. «Гудермесский» совхоза директор В. Б. Аслаханов цига вахале массехк боахама керте лаьтта а массанахьара во гIулакхаш леладарах, боахама доал ца дарах, тIахьожам ца лоаттабарах, финансови дисциплина телхаярах партийни бехктокхаме ийза ва. Цхьабакъда хIара кердача балха тIа массаза хьожаву дика ва яхаш партийни характеристикаш тиннай. Иштта, 1983 шера июль бетта парте Гудермесски горкома бюро чIоагIъяьча характеристика тIа аьнад, Б. В. Аслаханов хьинар долаш болхло ва, чIоагIа теркам тIаухийт цо производства эффективности дикали лакхъяра дешашта, шийгара а ше кулгал дечаргара а деха доагIар хьадехаш ва.

ТIаккха миштад долашдар? 1984 шера 500 эзар сом зе даьд из керте латтача совхозо. Иштта тIаухийтх цо производства эффективноста теркам.

Е цхьаькха масал. Бухгалтерски учети контрольно-ревизионни болхи эсала латтарах, къаьстта боккхача боараме социалистически доалахьенна лечкъораш дайтарах КПСС обкома бюро партера дIа а ваьккха, балха тIара мукъавалийтар Нохч-ГIалгIай респотребсоюза правлене председатела заместитель хинна С. А. Абдулхалимов. Цул тIехьагIа шурий промышленноста производственни объединене керттерча бухгалтера кресла чу хоаваьв из. Кердача балха тIа хьожавеш могаваьв из, социалистически доалахье лораяра чIоагIа оарцагIвоалаш а ва, цу проблемах йола лекцеш бIаргчача циклах ешаш а ва, яхаш.

Вайна чIоагIа новкъа да очковтирательство, лечкъораш, кхааш ийдар, спекуляци, кхыдола во гIулакхаш республике цIендаь дIадаьха ца хилар. Цхьабакъда, цхьаболча доккхийча гIулакхаш тIарча наха ханнахьа бе боаггIача тайпара принципиальни мах бац цу гIулакхий, хIаьта цкъаза шоаш а чIоагIа телхаю вай морала нормаш.

Практика хьахьокх, дуккха кхоачамбоацараш долаш хилара, духь-духьа зуламаш деш хилара бахьан кадрай балха хила беззаш бола тIахьожам ца хилар долга. Парте обкомо, горкомаша, райкомаша де дезар да кулгалхоша беш бола болх дилла гуча хилийтара тIадерзадаь дола дукха гIулакхаш дар. Эггара хьалха де дезар да партийни комитетий бюро хаццаннахьа къаьст-къаьстача предприятейи организацейи кулгалхой отчеташкеи информацешкеи ладувгIар.

Цу планагIа партийни комитеташа чакхдаха дезача гIулакхашта юкъе боккхача лоархIаме да партийни, советски, боахама кулгалдеча балхахоща собеседованеш яр, цар характеристикаш шер-шера КПСС обкома, горкомий, райкомий бюро кердаяхар.

Шерра ювца а ювцаш, характеристикаш кердаяхара практика юкъейоалае еза ерригача парткомашкеи парторганизацешкеи.

ТIеххьарча хана шоай балха юкъера дIаяха йолаеннай парте горкомаша райкомаши кулгалхой-коммунисташ юххьанцарча партийни организацешка гIолла доацаш, партийни бехктокхаме увзара практика. ХIаьта а 1983—1984 шерашка партийни бехктокхаме эзача наха юкъе 40 процент ба дешаш юххьанцарча партийни организацешка дувца а ца дувцаш, взысканеш яь нах. ХIаьта Наурски, Наьсарен, Грозненски районашка берригача кулгалхой дешаш духхьал райкомий бюро мара дийцадац.

Факташа хьахьокх, зуламаш, во мел дола гIулакхаш, тайп-тайпара дола сий доаду гIулакхаш кадрашка хеттараши хьадехараши лохдалийтача, цар шоашта тIадехка гIулакхаш кхоачаш мишта ду ца хьожача, сага нравственни оагIув теркал ца еча моттигашка хулаш хилар. Цхьаболча кулгалхоша кхоачамбу предприяте тIехьаюсарашта юкъе йоацаш болх беш хилча, хета болалу шоаш де мел дезар даь а баьннаб, хIаьта шоаш фуннагIа дича а мегаргда, саго хIама а аргдац, аьнна. Цу тайпара моттигаш кIезига хилац. Хьаэцаргьа вай, масала, Грозненски радиотехнически завод. План кхоачашъяра хьакъехьара цифрови хьокхамаш башха эсала дац. Цхьабакъда, гIулакх дикагIа дайзача гучадоал, заводе дерригa лертIа ца хилар. Партийни, паччахьалкхен, къахьегама дисциплина телхаяра духьала къовсам эффективно лоаттабац. ДIадехараш лакха дола хьалаш оттадара де мел дезар дац. Предприяте кулгалхочо А. Ф. Сарычева ше-ший хьашташ кхоачашдара пайда ийбу шийгарча гIулакхах, кулгалхочо де йиш йоаца хIамаш ду. Цо леладеча гIулакхий бе боаггIача тайпара мах баь бац хIанз юххьанцарча партийни организаце а парте Заводской райкомо а.

Партийни комитеташеи бюрошеи Iалашде деза хIара кулгалхо шийгара нравственни хьокхам гойташ хулга.

Вай Iемад дисциплинахи порядкахи лаьца дувца. Бакъда, каст-каста цхьабола кулгалхой шоаш хул элементарни дIадехараш кхоачаш ца деш. Иштта, масала, дукха ха йоаццаш сихха нов. Киндарови — НГIАССР культура министр, «Грозэнерго» управляющи нов. Янини эшаш моттиг нийсъелар. Уж лаха ца могаш хьийзар. «Объекташка бахаб» — иштта жоп делар. ХIаьта цхьаннена ховш хIана яцар уж баха моттиг, юха маца боагIаргба? Дисциплина-м цу тайпарча гIулакхашка а эшаш я.

Проблема толаме кхоачашъелга дуккхача дакъе тийша хургда кадрай резерваца бу болх дика оттабарах. Из е вож болхло лакхвара резервана юкъевахийталехьа партийни организацеш декхарийла я массе оагIорахьара цох йоахка морально-политически гIулакхах каялареи оамалаш тахка.

Цхьайолча партийни комитеташа резерваца болх формально бу: дукха низ а ха а йоаю номенклатурана юкъебоагIача наьха тайп-тайпара спискаш, картотекаш оттаяра. ХIаьта цхьацца бахьан нийсдаларца из е вож кулгалхо хувцарца цун когаметта саг оттаве ийшача йоагIа кандидатура корайоагIаш хилац.

Экономика, культура дегIайоалаечара декхараш лакхдаларо дIадех кулгалдеча кадрашкара алхха доал дара хIанзара методаш кIоарга яйза ца Iеш, уж хьинаре политико-кхетама болх беш, уж декхараш кхоачашдара нах оарцагIбаха могаш, шоай дош гIулакхаца чIоагIдеш хулга а. Из иштта дале а, вай ала йиш йолаш дац парте дIадехарашка хьежжа вай кадраша дийна организаторски кхетам балареи болх барга йоалаш шоай гIулакхаш чIоагIа хийцад аьнна. Дуккха кулгалхой къахьегамхошта юкъе беча политически балха юстара гIерт, шоай боахама гIулакхех кхетам балара дакъе хьахулачун анализ еш бац.

Боккхача лоархIаме да кадрашта идейни закалка яр политически экономически дешара система эргайоаккхаш тоаелга. Цу лостамагIа республике даьр кIезига дац. Цунца цхьана, дешар вIаштIехьдоаккхачеи цун чулоацамга диллачеи хIанз а дIаяккханза я формализм, начетничество. Цхьабола кулгалхой занятеш яра лерттIа кийчлуш бац, уж чакхйоахилга шоай заместителашта тIадехк. Малгобекски района цхьайолча парторганизацешка политически дешаро ледара тIаберзабу къахьегамхой планаши договорни декхараши кхоачашдара, къахьегама овсарлеи балха дикали айяра.

Дукха ха йоацаш парте обкомо могабир Заводскойн Гудермесскийн районий партийни организацеша лекциони пропаганда вIаштIехьйоаккхилга эргадоаккхаш бу болх. Районашка лекторашка къамаьлаш дайтара цаI йола планаш-графикаш чIоагIъяьй, аудиторешта паспортизаци яьй. Къамаьлаш дара юкъеззай кулгалхоехи специалистехи йола дикагIа кийчъенна кадраш.

Практика хьахьекхад, кхетам балара процесс хьадда дола хьокхамаш дахара тIалеста ца хилча пропаганда вахарца бувзам боацаш хулга цIендаь дIадаккха йиш йоацилга.

КПСС ЦК июньски (1983 ш.) Пленума решенеш кхоачашъеча динза дисараш а кIезига дац. Идейно-кхетама болх практически декхараш кхоачашдара тIаберзабелга мела чакхдоаккхаш да. Наха патриотически, интернациональни кхетам луча ледара пайда ийбу къахьегама коллективай, массови информацей пропагандаи средствай, культура учрежденей таронех. Дикка тоабе эш идеологически организацешта, кепайоазонна, радиои телевиденеи партийни кулгалдара болх. Республика цхьайолча районашка хIанз а чоалхане йолаш юс дина обстановка. Сагото яйташ да зуламаш кIезиглуш ца хилар.

Городскойи районнии партийни организацешка хIанз а е йоагIа терко яц кулгалдеча коллективность дегIайоалаяра. Партийни комитетий пленумаш, партийни собранеш даим чакхъювлац дагардар паргIата гуччахьа дIа-юха алара хьалаш долаш. Цига еш йола критика хаьдда, боккъонца принципиальни хилац, цудухьа цо кIезига гIо ду долаш дола кхоачамбоацараш дIадахара.

Кулгалду кадраш лакха бехктокхам болаш кхеелга юкъарчал доацаш тийша да партийни кулгалдара стилахи методехи, бухсоццаш кхоачаш цар хьахьокх кулгалхочун юхь-сибат, цунна гIулакх вIаштIехьдаккха хар, тIеххьара хьахур ма хетта доккхагIа хилийтара коллектив вIаштIехьъяккхен тIаерзаен магар. Балха стилаца гу наха кадрай бацхалонаш, царга хьежжа хул цар наха юкъера сий. Стиль эргаяьккха тоаяра тIагIертта болх белга, цун дикагIйола образецаш караерзаелга, уж практикана юкъекхухьилга — моллагIча рангах волча кулгалхочун сийлен декхар.

Парте обкомо даим теркам тIаахийтаб цу дешашта, кадраш шоай балха тIа прогрессивни приемехи методехи пайда ийбеш, вахаре хулача процессашка хьежжа кIаьд ца луш кулгалдара керда, эффективнегIа йола формаш лехара тIаккхувш хулга Iалашде гIийртай.

Балха тIа ленински стиль хилара хьисап, из чIоагIъяра хиланза даргдоацар да тIахьожам лоаттабар, лийрхIар кхоачашдарга хьажар. Коммунизм хьалъеча хIанзарча этапе тIахьожам лоаттабарен лийрхIар кхоачашдарга хьажарен дешаша хьагойт моллагIча партийни комитето, цун аппарата, хIара болхлочун балха эффективности дикали. Райкомийн горкомийн гIулакхашта, ший практикана, даим анализ еш, дикача опыта обобщени еш, кхоачамбоацараш хьагучадоахаш парте обкома бюроси секретариатои шоаш тIахьожам лоаттабеш беча балха тIа керттера терко ерда тIаийю решенеш массе оагIорахьара тахка хулийтилга, уж кхоачашъяр корта болаш оттаделгеи цу дакъера кадрай персональни бехктокхам айбелгеи.

БIарчча хьайийца ала йиш я, КПСС XXVI съезд хиначул тIехьагIа тIахьожам лоаттабари лаьрхIар кхоачашдарга хьажари областной партийни организаце ерригача звеньяшка — партгруппагара парте обкомага кхаччалца — кхы а массови, систематически, действенни хьисап долаш хиннад, аьнна. ХIаьта а цхьайола районаш, боахамаш тIехьадусаш хиларо, планови заданеш кхоачаш ца яра, доал ца хилара, приписками киловзалаши леладара факташа хьагойт обкомо санна иштта партийни комитеташа, юххьанцарча организацеша тIахьожам лоаттабелгеи лаьрхIар кхоачашдарга хьожилгеи практике даим комплексни хьисапе чакхдоаккхаш доацилга, царех хьахур лакха хулга Iалаш ца делга.

Парте Центральни Комитето ший ханнахьа оттадаьд партийни, паччахьалкхен, боахама органий функцей специфика кхы а цIенхашттагIа тергалъярах, цар балха тIа дублировани елга дIадаккхарах дола дош. Партийни комитеташа шоай влияни яра тайп-тайпарча формаехи методехи кхетамца пайда ийбеш. Советий, профсоюзий, комсомола, халкъа тIахьожама органий гIулакхашта хьадда координаци еш, цар болх айхха вIаши бувзаш болга хьахьокхара дукха масалаш доаладе йиш яр. Бакъда, из проблема кхоачашъяьй оалилга дац хIанз а. Тахан обкома, горкомий, райкомий, секретараш, отделий заведующеш, партийни комитетий кхыбола болхлой хьалха санна хIанз а дукха ха дIаухийташ ба юкъарчал доацаш министерствай, ведомствай, предприятей, организацей кулалхоша къестаде дезаш долча текущи дешашка хьажараи уж кхоачашдараи. Партийни комитеташка цхьайолча предприятешеи организацешеи шоашта вагонаш, комплектующи изделеш сихагIа лоаттаелга, кхыдола боахам лелабечара оперативни гIулакхашца дувзаденна дешаш къестаделга Iалашдара гIо дехаш дола дукха письмоши телеграммаши ух хIанз а. Цу тайпарча дехараша хьахьокх боахамеи кхыболеи кулгалхой шоай текущи гIулакхашцара бехктокхам партийни организацешта дIатIабилла, хIаьта болх юкъагIбиса моттиг хуле шоашта бехказа бала бахьан хьалхе кийчде гIерташ хилар.

ДIахо нов. В. К. Фотеева дийцар Советий болх корта болаш оттабара долча декхарах.

1984 шера Советаша шоай сессешка дуккха дукхагIа тIаийцай решенеш цул хьалха дIадахача шерачул. Дикка дукхагIа тIайяьй решенеш юрта боахама, халкъа образоване, унахцIено лораяра, культура дешаех, дуккхача-кхыча проблемаех лаьца.

Халахете а, царех дуккхачарех хьахур хайра дац. Соахка советски органий тайп-тайпарча боараме иттаза яхар санна дийцад бахача наха бытовой гIулакхаш делга тоадарах дола дош, цу хьакъехьа массехк соцам тIаийцар республика Министрий Совето а, хIаьта а цу даькъера хьал тоадаланза дисар. Хьалха санна юха а бахача наха бытовой гIулакхаш дара план кхоачаш ца еш йисар.

Партийни, паччахьалкхен, общественни организацей, цар кулгалхой стилах бIарчча хьайийца аьлча, белгалдаккха деза стиль эргаяьккха тоаяра процессаш юкъагI ца йоалаш хадданза лелаш, тIа-тIа кердачунца чулоацам бIаьхегIа хулаш, даим хувцалуш дIадехараш кхы а доккхагIа увттадеш долча вахарга хьежжа хила езилга.

Вай балха ларде йилла хила еза наьхаташ дукхагIа хьаIоадар, заседанеш дукхеи уж йIаьхеи хилар а ца лоархIаш, болх хьадда политически лостами корта болаши хиларга, бухсоцаш хьахиннача практически хьокхамашка хьежжа бе боагIа цун мах, аьнна парте яь указани.

Бюрои секретариатеи балха тIа, тхона хетачох, паргIата, вIаши дагардар гуччахьа дIа-юха оалаш, новкъостий хьисапе доагIар вIаши хьадехаш йола атмосфера дIахо а чIоагIлуш йоагIа. КПСС обкома аппарата балха боарам айбара лоархIаме хIама да бюро а секретариата а хIара шера балха итогаш еш, ерригача лоархIамеча проблемаех лаьца коммунисташка гуччахьа хоамаш деш хилар.

Уж дикадараш чIоагIде а дегIадоаладе а деза, парте обкома бюро, секретариата, аппарата балха стиль хадданза эргайоахаш тоае еза.

Доклада тIа къаьстта теркам тIабахийта дийцар тахан хьалхашка латтача декхарех. Промышленносто, гIишлошъеча, транспорто, республика халкъа боахама кхыча доакъоша шоаш цхьадола технико-экономически хьокхамаш кхоачашдаьдале а карарча шера январь-февраль бетта паччахьалкхен план кхоачашъелга цIенхаштта юкъагIдитад. Дуккхача министерствай, ведомствай, объединеней, предприятей, гIишлоний, колхозий, совхозий кулгалхоша хIанзарча Iан замалахьа шоаш декабрь-январь беташка баьча балха итогех лаьца е йоагIа выводаш йинзар. Чоалхане дийрзача хаоттама а каст-каста электроэнерги лоатта елга юкъагIдоахаш а хиннача хьалашка мел эшар цар дийзар карарча шера хьалхарча шин бетта дерригача хьокхамех йола планаши социалистически декхараши кхоачашдара. Цхьайола предприятеш лоархIаьяц продукци йохкара планах.

Товарни продукци яккхара боарам соахкарча шераца нийсбича лохбаьб 45 промышленни предприяте е ерригех 31 процент яраша. КIезига яц къахьегама овсарле лакхъяра задани кхоачаш ца яь, 1984 шераца нийсбича цун боарам лохбаь йола предприятеш а. Цу хьокхамагIа тIехьаюс «Элекроинструмент», биохимически, цементни, Нохч-ГIалгIай гIишлошъяра управлене Грозненски аьшкабетонни заводаш, «Чечингушконсервпром» объединени, кхыяраш.

Цхьайолча районашка (Наурски, Сунженски, Назрановски, Шелковской, Урус-Мартановски) соахка йоаккхаш хинначунца нийсйича кIезигагIа йоаккх шура.

Анализо хьахьокх, КПСС ЦК дIадехарашка хьежжа цхьайолча парте горкомаша, райкомаша, халкъа депутатий горрайисполкомаша, боахама кулгалхоша, партийни, профсоюзни, комсомольски организацеша шоай болх эргабаьккха боацилга.

Партийни комитеташа, советски, боахама органаша продукци йохкара, цунга дIадодар кIезигдара, къахьегама овсарле лакхъяра, иштта кхыдолча технико-экономически хьокхамех йола хьалхарча квартала план кхоачашъелга Iалашдара кхы тIа а гIулакхаш чакхдаха деза.

КПСС ЦК Генеральни секретара новкъоста М. С. Горбачева мартовски (1985 ш.) Пленуме белгалдаьккха ма хиллара, «эггара хьалха карарча шера экономически социальнои дегIаахара планаш кхоачашъяра болх толаме чакхбаккха беза, хьатIаотта пятилетка бIубенна дIайолаяра эша лард Iалаш а еш». Социалистически яхьа таронех, къахьегамхой хьинарах кхы а шерагIа пайда эца боагIа В. И. Ленин ваь 115 шу дизара хетадаьча коммунистически субботника кийчо яран из чакхдаккхараи, Сийлахь-боккхача Даймехка тIем тIа Котало яьккха 40 шу дизара, КПСС XXVII съезда даха ма доагIара накъадахара.

Коммунистически партеи Советски Союзеи вахаре лоархIамеи бехктокхамеи юкъ хьатIаэттай — юкъарчал доацаш КПСС XXVII съезда кийчо елга. Цо шерра доазонаш хьаделларгда укх тIеххьарча шерашка баьча балха массе оагIорахьара анализ яра, партийни организацей дерригa гIулакхаш тоадара, цар чура вахар дийндара керда низ чубоассабергба.

Областной партийни организаце цIерагIа В. К. Фотеева парте Центральни Комитета тешам белар йиъ орден лелаеча Нохч-ГIалгIайчен берригача къахьегамхоша, коммунистаца коммунизм хьалъяра декхараш кхоачашдара кхы а чIоагIагIа къовсам лоаттабеш, баха ма боагIара парте XXVII съезда накъагIоргхиларах.

КПСС Нохч-ГIалгIай областной комитета VII пленум

БАЛХА СТИЛИ МЕТОДАШИ ЭРГАЙОАХАШ ТОАЕ

Дийцача дешах йола прениш хьаелл КПСС Грозненски горкома хьалхарча секретара **Н. И. Семенова** къамаьл а деш. Грозне кадраща беча балха практиках дийцача, аьлар цо, кадрашта кхетам а луш, уж Iомаяра городе тIа-тIа дукхагIа собеседованеш, общественно - политически аттестацеш, стажировка ю, хан-ханнахьа керда хержача партийни комитетий секретарашка парте горкома бюро балха тIа дакъа а лувцийташ. Цхьайолча предприятешка мукъаьлнна должностни моттигашка нах хьожабара юкъекхувл конкурсаш.

Духхьал 1984 шера парте горкомеи райкомеи бюрошка, партокомий заседанешка, комплексни хьисапе Iома а ль, чIоагIъяьй номенклатурни болхлой 200 гаргга характеристика. Резерве хинна ткъаьнхийтта саг парте горкомеи райкомеи гIолла стажировках чакхбаьлар; царех кхоалагIа дакъа гаргга бараш партийни балха тIа хьожабаьб.

Кхыча дешаьца аьлча, кадрашта болх булургба е бац, керттера дешаш къоастаде хой, гIулакх нийса вIаштIехьдаккха, факта е явленена бе боагIаш бола мах бе хой а хьожаш, горком гIийртай пленумашка, партийни комитетий заседанешка, партийни собранешка царна кхетам бала, дикагIйола опыт йоаржа а еш, цар шоай гоьзал лакхъяра шоаш беча балха тIа царгара доагIар дукхагIа хьадеха.

ХIаьта а доклада тIа нийса белгал ма даккхара, кадраш ца беча балха тIа, аьлар къамаьл деш волчо, вайцига хIанз а тIехьа дукха кхоачамбоацараши къоастаянза йола проблемаши л.

Хетаргахьа, промышленноста, транспорта, гIишлон, политико - кхетам балара, организаторски болх лерттIа дIа ца бодаш, ка ца йоалаш хилара керттера бахьан лаха деза хьалхарча даькъе производствах жоп луш болча хоадамболчча наьха гIулакхий а нравственни а кхоачамбоацарашкара.

Укх тIеххьарча шерашка тIа-тIа дукхагIа шекдувл вай «Вторчермет» предприяте директора К. Т. Яндиевна боагIача боарамагIа болх дIабодилга. Iалашдулургдийтеш, производства дегIакхувлара темпаш Iалашъюлургйийтеш, яхаш. Города а республикана а гIулакхаш дара даькъе дукхагIа хьадеха бокъо я вай нов. Цуров керте-латтача «Ремстройтрестагара», дикагIа болх белга хьадеха деза начальник В. М. Вашаев керте латтача карьероуправленегара, Э. Э. Исмаилова кулгалдеча Нохч - ГIалгIай гIишлон управленегара.

Цхьатарра йолча участкашка «горизонталех» кадраш, дIа-юха а хьежаеш, болх бара йола практика каст-каста юкъенхувлара предложени елар къамаьл дечо. Цу практиках пайда боалаш хилар цкъа санна дуккхаза а хьахьекхад республикашка, краяшка, областашка болхлой дIа-юха хьежабаро, иштта цар чухьа парте райкомийи горрайисполкомийи болхлой дIа-хьа хьежабаро. Из болх дукхагIа бе беза предприятей партийни комитетий секретараш, боахамий кулгалхой дIа-хьа а хьежабеш. Цхьабараш из санна йолча практиках цхьан даькъе лоархIа ца беш а кхераш а ба. Нийса-м дац хьона из. Цкъа Iомадаьдаьннача нах тIера бахара, мекъал ца хилийтара, местничество дIаяккхара уйлаш а психологе а стереотипаш ца хилийтара пайдане хургда нах цу тайпара дIа-юха увттабар.

Кадрашта кхетам балара цIенхаштта зе ду цхьан хана бехн а баь балхара дIабаьхха бола кулгалхой кхычахьа кулгалде хьежабара йола дуккха хьалха парте мога ца еш дIаьккха практика юкъенхахьаро. Уж санна йола факташ кIезига яц. ДIаяхача цхьан хана кулгалдеча цIенхашттара кхоачамбоацараши приписками нийсъяларах парте Старопромысловски райкома бюрос балхара дIаваьккха вола прядильно-ткацки объединене директор нов. Магомадов моттигерча промышленноста министерствас цIагIа къахьегара йолча комбината директора заместителалла хьожавир, цун оклада персональни надбавка а еш...

Комментари, оалаш ма хиллара, эшаш яц.

КПСС Ачхой - Мартановски райкома хьалхарча секретара **Р. А. Базгиева** аьлар:

— Ший хана партийни комитеташа рекомендацеш а енна дIаоттабаь, инициатива йолаш, дика кхеташ, лархIа а боагIаш лоархIаши сий деши болх беш бола опытни кулгалхой кIезига бац тха районе. Парте районни комитетома могга хьал а лоац, мога а бу юкъарча гIулакха тIехьа шоай практически балхаца белгалбаьнна бола нах. Тхо гIерт партийни кулгалдарах хьахулаш дар айде, юххьанцарча партийни организацей инициатива, деиал, коммунистий авангардни лоархIам ма могга хьаллаца. КоггIортолга ю оаха дуккхьал юххьанцарча партийни организацешка, къахьегама коллективашка организаторски политически болх чIоагIбарах. КПСС райкома парте юкъейоалаяьй партийни, советски, профсоюзни, боахама болхлой, квалифицированни специалисташ юкъебоагIа лаьрхIа йола болхлой группаш вIашагIъехкара практика. Царна декхар тIадожаду тIехьадусача боахамашка дIа а яха, цига цар гIулакхаш довзилга, практически новкъостал делга, цу е кхыча проблемах йола мероприятеш кийчъелга.

ДIахо оратора аьлар, парте райкома саготдеш йола факт я паччахьалкхенга юртбоахама продукташ йохкара даькъе шоашта тIадиса дола декхараш тIера дIадоахилга совхозаша мела леладеш хилар, йолаш йолча резерваех бизза пайда ийбелга а во лелар. Из проблема йиццар райкома бюро цхьан заседане, цо тIадожадир КПСС райкома отделашта, юххьанцарча партийни организацешта активаца цхьана моттигашкара гIулакхаш кIоаргга Iома а деш, йолаш йола резерваш гучайоахилга, царех пайда эцара тIадерзадаь дола хоадамболаш дола балхаш белгалдоахилга, бехкечаргара доагIаш дар хьа а дехаш.

Шоай таронашка хьежжа болх банзар дIадахача шера «Ореховский» совхоза (хьалха хинна директор нов. Бучаев, парторганизаце секретарь нов. Тепсаев), «Орджоникидзевский» совхоза (директор нов. Мукаев, партокома секретарь нов. Махаури) коллективаша, сомийи дулхен план кхоачашъянзар цар; дулх дохкара план кхоачашъянзар «Овощевод» яхача совхоза (директор нов. Лорсанов, партбюро секретарь Соипов) коллективо.

Дас деш санна доал ца деш хинна еррига факташ, цIераш льхача коллективаша планаш кхоачаш ца яра гIулакх дийцар партийни организацешка, КПСС райкома бюро. Царна еннай принципиальни оценка.

Боккхача теркамца ладувгIаш бар пленума доакъошхой Сунженски района «Путь к коммунизму» яхача колхоза доярка **Р. М. Амриевас** деча къамаьлага. Коммунисташа, «Путь к коммунизму» яхача колхоза берригача къахьегамхоша, аьлар цо, къоабалъю парте Центральни Комитета мартовски (1985 ш.) Пленума решенеш. КПСС ЦК Генеральни секретара М. С. Горбачева Пленуме яьча выступлене мугIараш дешаш, Iайха болх беш йолча коллективе деш долчох партена хьалхашка хье боккхача бехктокхаме хилар кхетаду Iа.

Кадрай болх, партийни кулгалдара стили методаши эргаяьха тоаяра дош таханарча пленуме дувцилга, аьлар къамаьл дечо, актуальни а ший ханнахьа деш дола а хIама да. Болх тоабаро таро лургья вайна боахама резервехи потенциальни таронехи бизза пайда эца.

Тха колхозе йоккха партийни организаци я. Цунна чувоагIа 114 коммунист. Ала деза, тха парторганизаци фуннагIа деналера хIама карагIдаргдолаш а коммунисташ дукхагIдолча даькъе колхоза производства лоархIамеча доакъошка болх беш а хилар. Уж цхьа барт болаш тIехьабоал кхоачамбоацараш дIадахара, критика ю ледарлонаш ювлийтачарна. Бакъда, дика предложенеши замечанеши ерригаш а дIачакхъяхац. Парторганизацеи колхоза правленеи кIезига тIанийяц дика решенеш, белгалъю мероприятеш, бакъда, гаьнна ерригаш, массаза а кхоачашъяц уж. Оаха, мугIарерча коммунисташа, партийни собранешка парткома теркам тIаозаш, белгалдаьхад уж кхоачамбоацараш.

Колхозо соахка шура якхкарен из паччахьалкхенга йохкарен планаш кхоачаш ца еш йисара цхьа бахьан дар исполнительскии къахьегамеи дисциплина КПСС ЦК мартовски Пленума дIадеххача бесса йоацаш, ледара хилар. Бухсоццаш доккха зе деш дола нах тIехьабусилга, балха ара ца балга, ший ханнахьа доакъар хьатIа ца дахьилга санна дола кхоачамбоацараш да колхозе. Царех а кхыдолча а бахьанех паччахьалкхенна 178 тонн шура дIа ца луш йисар шурий - товарни ферма. Цу гIулакха цIенхаштта уйла е езар-кх, аьнна хеталу. Бакъда, из хиланзар. Ферма укх шера а тIехьаюсаш я соахкарча боарамца нийсдича шура якхкараи из йохкараи.

ДукхагIдолча даькъе тха колхоза къахьегамхой, аьлар Р. М. Амриевас, хьаьнала бахаш ба. Бакъда, станице болаш ба общественно - пайданеча къахьегаме дакъа а ца лоацаш, хьарамча рузкъах бахараш. Уж легковой машинаш а хехкаш, доккхий, гIалаш санна цIеноша хьалдаь, общества къахьегамах хьахинначох шерра пайда а ийбеш лелаш ба, бакъда, царца лира къовсам лоаттабац, цу гIулакхо бахархой цхьадола дакъа лертIара доакхх.

Оаха, колхоза коммунисташа, цIенхаштта выводаш е еза, аьнна хет сона парте Центральни Комитето дIадехарашкеи обкома таханарча пленума решенешкеи хьежжа, тIаккха гIулакхаш дикагIа хургда.

Кадраш хоржача, аьлар КПСС Шалински райкома хьалхарча секретара **Н. И. Айдинова**, къахьегама коллективашта, юххьанцарча организацешта, цхьаццаболча коммунисташта хетар теркалде гIерт тхо. Кулгалхой бехктокхам лакхбар дукхьа практикана юкъедоалаьдаьд КПСС райкома бюрошка уж партийни аттестацех чакхбоахилга, собеседованеш елга, хьайнйллача партийни собранешка кулгалхошка отчеташ яйтилга, царна цига характеристикаш чIоагI а еш. 1984 шера партийни собранешка из санна йолча «аттестацех» чакхваьннав 50 совгIа партийни, советски, профсоюзни, комсомольски болхло, боахамий кулгалхой. Царех дукхагIбарий балха дика мах баьб. Бакъда, кIезига бацар цар балха цIенхаштта критика яь, балха стиль тоаянза ярг ца хилар дIахайта кулгалхой а. ХIаьта ялх кулгалхочоа во характеристикаш а елар, партийни взыскани еш е шоаш болча балха тIа уж бита боагIаш ца хилара хьакъехьа дош а оттадеш.

Цунца цхьана ала дезаш да хIанз балхахой деловойи политически оамалаш Iомаеча цхьайолча хана оаха гIалаташ дувлийташ, саг балха тIа хьожавеча сухал беш, доагIача бесса гIулакх къоаста ца деш хилар. Цудухьа районе каст-каста хувцалу уж, къаьстта юрта боахама кулгалхой. Царна юкъе болаш ба хIама йоаккхаш, паччахьалкхен рузкъанна тIаккхувдаш, шоаш гIулакхаш тIа хиларах пайда а эцаш, общественна зенаш деш бараш а.

Белгалдаккха деза, дуккха йола негативни факташ цхьаццаболча предприятешкеи совхозашкеи юххьанцарча парторганизацеша кадрашкара хьадехачун боарам лохбар бахьан долаш хьахинна хилар. КIезига моттигаш яц КПСС райкома отделий болхлоша, юххьанцарча парторганизацей секретараша цу гIулакха къаьстта йола позици ца лоацаш.

Теркал ца деш дита йиш яц, аьнна хет сона моттигерча кадрашта оценка луча иштта гIулакх хулга, ховш долча даькъе, КПСС обкома, НГIАССР Министрий Совета, министерствай, ведомствай цхьаццаболча болхлой балха тIа долча кхоачамбоацарех хьахулаш хилар.

Тхона хетаргахьа динза даргдоацар да кадраща болх бара хьалха латта опыт вIашагIтохаш йола лоацца совещанеш - семинараш чакхлхара система вIаштIехьйоаккхилга, цхьабакъда, уж тара хила йиш яц хIара декнарча гIулакхашта анализ ечеи царга хьожачеи вIашагIкхетарашта.

1985-ча шера вай кхоачаш де дезаш дола декхараш доккхийи чоалханеи хиларо, аьлар къамаьл дечо, вайгара дIадех кадрашцара болхи гIулакхи кердача, дикагIча тайпара леладелга. ХIаьта производствана интенсификаци яра, тхоай балха эффективность, дикал лакхъяра уж санна йола таронаши резерваши тха районе йолаш я. Из бакъду 1985-ча шера планаш йизза кхоачашъе гIерташ йолча предприятейи боахамийи коллективашкарча лакхача политически цаIало, цар доакъашхой къахьегама дикача уйлаша балха тIабийрза хиларо.

КПСС ЦК аргIана йоацача мартовски (1985 ш.) Пленума решенеши, цига парте Центральни Комитета Генеральни секретара М. С. Горбачева даь къамаьли дегтIара къоабалду болхлоша, аьлар СССР 50 шу дизара цIерагIча химически завода слесара **М. А. Мамаева**. Парте XXVI съезде, КПСС ЦК ноябрьски (1982 ш.) Пленуме белгальяьккха лини хувца ца енилга бакъдир Пленумо. Из да экономике производствана интенсификаци яр, къахьегамхой къахьегамеи социальни хьинар айдар, дисциплина чIоагIъяр, кадраш нийса хьахаржар, дIаувттаяри царна кхетам балари.

Завода парткома, администраце де мел эшар ду шоай балха дикал айяра. Къахьегама коллективаех дола Закон кхоачашдара тIахьожадаь гIулакхаш даьд, хьинарегIа бергболаш вIаштIехьбаьккхаб общественни организацей болх. Цо, ала деза, хьадер хаьдда дикагIа хулийт. КIезигагIа хувцалу кадраш, къахьегамеи производственни дисциплина телхаю моттигаш кIезигъеннай. Бакъда, тха сатедеш дац из, хIана аьлча, нийслу хIанз а прогулаш ю, корта бохабу малараш менна балха нах хьауха, болхлоша санна, иштта инженерно-технически болхлоша а доагIача тайпара шоай декхараш кхоачаш ца ду моттигаш. Масала, 1984 шера тайп-тайпара куц доаца гIулакхаш дарах милице органаша дIалаьцав 22 саг, медвытреавителе 20 саг хиннав.

Таханарча денна керттердар да, доклада тIа ма аллара, планови дисциплина телха ца яр, договорни декхараш кхоачашдар, хIаман хьурмат ца дарцеи бе-башха ца хеташ боахам лелабарцеи къовсам лоаттабар. Цунца дувзаденна ала безам ба са, сона хетачох, тха завода геттара лоархIаме йолча цхьан проблемах, Продукци ший ханнахьа тIа а етта дIаяхийтарахи вагонаши цистернаши лоаттаю ха лоацъярахи дола дешаш къоастаде дезарах да къамаьл. Предприяте балха чIоагIа Iаткъаш из доландаь. Тхо долча хIанз а нийслу тIайоттара-Iойоассаяра балхаш ший ханнахьеи доагIача тайпареи вIаштIехь ца доаха, дIаюха лелача составех лерттIа пайда ца ийбу моттигаш.

ДоагIар де гIерт партийни организаци, бакъда, цу балха новкъарле еш да, машиннаькъа транспорта производственни предприяти а оалаш, заводаи Алды яха станцеи юкъе 1981 шера промежуточни организаци вIашагIъелла оттаеча хилар. Фуд цох хьахиннар? Долчча бесса аьлча хьалха ше хиннача тайпара бисаб хьабеш бола болх. Бакъда, хьалха заводо машиннаькъа шера телаш хинна ахча эзар сом мара дацар, хIаьта хIанз 105 эзар. КIезигъеннаяц простояш, дешаш къестадара оперативность лаьгIъеннай, дукхагIа да хIанз вIаши тарде дезеи къоастаданза даргдоацеи дешаш. Экономически а производственни а даькъе дувца велча эшаш йий-теш из звено? Тхога хаьттача, янне а яц.

Цул тIехьагIа оратора аьлар, компетентни, инициатива йолаш, лоархIаши сий деши бола говза кулгалхой шоай заводе кIезига бац аьнна.

Бакъда, кадраш белгалйоахаш завода парткомои кулгалхошеи беча балха тIа нийслуш да кхоачамбоацараш а. Иштта цеха начальниналла оттаваьвар гIулакха тIера хилараи организаторски оамалаш йолча тайпара йовзанза вола В. В. Захареев. Из бахьан долаш лаьгIъелар планови производственнии дисциплина, массехк бутт балалехьа телхар цехера гIулакхаш. Цу балхах из мукъаваккха везача кхаьчар администраци. Кадраш хьахоржачеи дIанийсъечеи балха тIа дувлийтача цуморча гIалаташа доккха зе ду завода.

Юкъерча звеной кулгалхой хьахаржараи царна кхетам балараи долча деша йоккха терко тIаззар пленуме ше къамаьл деш грозненски района «Атагинский» совхоза директора **Л. Е. Фроловас**. Геттара дукха да царех тийша: къахьегам нийса вIаштIехьбаккхар, технологически приемаш коллективо йоагIача тайпара кхоачашъяр, къахьегама коллективашкара морально-психологически хьалаш нийса вIаштIехьдахар. ДукхагIйолча хана бригадира, механика, агронома балха тIара къахьегама никъ дIаболабу лакхерен юкъера лаьрххIа йолен дешара заведенеш йистеяьхача катирхоша. Специалистий цу категорена тIаоз оаха тхоай керттера терко. Балха стилахи методехи дувц царца хIаранеца. Кхы кIезигагIа доацаш, хIара бетта цкъа, болхлой коллективашта хьалхашка отчеташ ю. Цу собранешка даьъа лоацаш хул администраце, парткома, профсоюзни организаце викалаш. Болх тоабарах йола дукха предложенеш тел болхлоша, хIаьта уж ерригаш учете а эц, гIулакха юкъе а кхувл. Юкъерча звеной кулгалхой тоъац яхар фуд ховш дац совхозе. Цу гIулакха гIо деш да тайп-тайпарча вузашка студенташ-стипендиаташ деша багIаш хилар а. ХIанз уж ва 5 саг. Цул совгIа заочно вузашкеи техникумашкеи дешаш ва 20 гаргга саг. Кулгалдеча балха тIа хьожабара дика резерв я из.

Кхычаргарчул чIоагIагIа хьадех керттерча специалисташкара. 1982 шера баьча балха итогех ший заседане парткомо ладийгIад керттерча агронома, керттерча инженера, керттерча экономистеи керттерча бухгалтереи яьча отчеташка, во ба аьнна мах баьб цар балха, чIоагIъяьй во характеристикаш. Пайдане хилар иштта цIенхаштта хьадехар. Айеннай лаьтта леладареи хьайбаш леладареи культура. Шерра юкъейоалаяьй коллективни подряд. Цох хьабаьнна экономически пайда боккха ба Х-ча пятилетка хIара шера юкъера хиначунца нийсдича лаьтта леладеча 50 процент лакхъеннай къахьегама овсарле, хIаьта бIарччача совхозе тIолла хьайцача 1983 шера — 13 процент, 1984 шера — 16 процент. Хадданза пайда а луш дIаэттаб боахам. 1983 шера 502 эзар сом пайда баьб, 1984 шера — 928 эзар сом.

Экономически даькъе кхетам балара система вIашагIъеллай совхозе. ДIахьалхашкахьа ахарах дувца йиш яц кадраша хадданза дешаши квалификаци лакхъеши ца хилча. Иззамо кхетам балара болх парткома, профкома членашеи администрацеи барал совгIа из беш хила беза, оаха лерхIачох, подразделеней берригa кулгалхой, специалисташ.

КПСС чакхдоахача керттера лерхIачун маIан — сага кхетам балари из дегIавоалавари, цун вахареи къахьегамеи материальни хьалаш, цун духовни сурт-сибат ма могга дикагIа тоадар да аьнна цIаьхказа а белгалдаьккхад КПСС ЦК Генеральни секретара М. С. Горбачева 1985 шера 11 марта хиннача КПСС ЦК Пленуме ше къамаьл деш. Керда саг хьалхкевеча толам баккха йиш яц социально-экономически политика чIоагIача лардах цо ког-гIортолга еш хилча мара. Тха совхозе из гIулакх ишта латт. Цхьан оагIорахьара, планови заданешца толаме лоархIалуш ба тха боахам, пайда луш ба. ШоллагIча оагIорахьара, холуш лакхъеннай къахьегамхой доходаш. Юкъера лаьрхIача хьадоагIа алапи 8 процент дукхагIа хиннад 1983 шера, 1984 шера — 12 процент.

ХIанзарча кадрови политика дешаш, партийни кулгалдара стили методаши, аьлар парте Назрановски райкома хьалхарча секретара **А. А. Мякиева**, шерра хьахьекха да КПСС XXVI съезда, цул тIехьагIарча ЦК Пленумий решенешка.

Укх деношка Назрановски района ерригача къахьегама коллективашка КПСС ЦК мартовски (1985 ш.) Пленума решенеша Iалаьмате чIоагIа айдаьд политически къахьегамеи хьинар.

Парте Назрановски райком, текущии перспективнии планаш кхоачашъеча керттердар кадраш йолга ларде а лувцаш, чIоагIа теркам тIаухийт кадраш хьахоржилга, уж дIанийсъелга, царна кхетам лулга, балха стили методаши таханарча ден декхарашка хьежжа леладара. Уж дешаш каст-каста дувц парте райкома пленумашка, бюрой заседанешка, юххьанцарча парторганизацешка. Хьинаре балха юкъекхувл кулгалхой отчеташка ладувгIилга, къаьст-къаьстача номенклатурни болхлошца собеседованеш, царна общественно-политически аттестацеш елга санна йола формаш.

ГIулакхаш чакхдоах кулгалхой кердачоа тIаккхувш, карагIдаьнначох кхоачам ца беши ширъяьнна балха методаш ца ловши, нахаца хадданза бувзам лоаттабе чIоагIа хьаштдолаш хилийтара. Кулгалдеча кадрай гIулакхий мах бечара юххьанцарча парторганизацей лоархIам айбу.

Тахан ала йиш я декхараш нийса белгалдахари болх чакхбаккхари бахьан долаш дика хьокхамаш даьхад, аьнна. Эргаяьккхай хьайбай боахама материально-техническии база, ер шу дIадолалуш 1981 шераца нийсдича доахан 1214 тIаккхийттад, шура йоаккхилга 58 процент, дулх 60 процент алсамдаьннад. Паччахьалкхенга дулх, шура йохкара пхе шера заданеш ер Iа чакхдоаллаше а кхоачашъяь йоахаргья.

Цунца цхьана тха балха тIа цIенхашта гIалаташ а да. хIаьта уж дувзаденна да кадрашта кхетам луча ледарлонаш, партийни кулгалдара стили методаши чакхйоахача кхоачамбоацараш хиларца. Масала, дикача фух дола Iаьсий довш тIерадувлийт, уж кIезига хьахул. «40 лет Октября», «Экажевский» совхозашка доал во дар нийсделар эггара хьалха оаха тIахьожам цкъаза каьхаташца лоаттабаь хиларца, Iалашдинзар из хадданза, деррига чулоацаш, решени тIаэцари из кхоачашъяри цхьана леладеш хилар.

Райкома бюрос укх тIеххьарча кхаь шера балхара дIаваьккхав шиъ совхозий директор, кхоъ партбюрой секретарь, цхьабола керттера специалисташ. Анализо хьахьекхад, боахама кадрай бехктокхам айбарца цхьана ерригача категорей болча кулгалхошта хьинаре нравственни кхетам луш, коллективашкара морально-политически хьалаш чIоагIдеш, санкхетаме дисциплина йолаш хулга Iалашдеш доацилга. Политико-кхетама болх даим тIаберзабаь хинабац хаьдда экономически декхараш кхоачашдара, массанахьа чакхйоаккхаш яцар массе оагIонаштеи хадданзеи идеологически воздействи яра ленински принцип. Ерригача къахьегама коллективашкарча парторганизацешта мегадац боагIача боараме идейни чIоагIал, къахьегамеи общественнии хьинар долаш наха кхетам бала.

Даькъана эксплуатаци елгеи из дегIаккхувлилгеи, аьлар Нохч-ГIалгIай бувзама производственно - технически управлене начальника **А. З. Ханта**, тхо чакхдаха гIерт кадрашца бу болх тоабарца цхьана.

Массехк шера управлене, цхьайолча бувзама предприятешка уж цу е вокх гIулакха тIа бахийтар духьа кулгалдечеи инженерно-технически болхлой конкурсаш чакхйоах. Цу тайпарча конкурсаша, уж еш хьахиннараш шерра дIадовзийтаро болхлой бехктокхам айбу, тIадиллача гIулакхацара цар безам совбоах. Цу гIулакха тIаеста я моральнии материальнии стимулировани яра йола кхыйола формаш, шерра юкъекхувла бригадни хьисапе къахьегам вIаштIехьбаккхари шекински методи.

Кулгалду кадраш предприятешка хьахаржара болх парте районни комитетащца айхха бувзам болаш чакхбоаккх, цо йиш хулийт цу е вокх метте кулгалхо хьожавелга кхы а чIоагIагIа уйла ьви бехктокхаме хеташи кхоачашде.

Цунца цхьана тха балха тIа В. К. Фотеева доклада тIа из белгалдаьккха ма хиллара, долаш да цIенхаштта кхоачамбоацараш. Цхьайолча бувзама предприятешка хьауха техника монтаж яь ца йоалаш боарамал тIех ха йоаккхаш уллаш хул, цкъаза цох бизза пайда эцац. Биззача боараме болх беш яц йолаш йола бувзама каналаш, хIанз йолча телефонни сетей емкосташ, телеграфни станцеш, радиоузлаш. Кхоачамбоацараш да бувзама средствашта эксплуатаци еча, наха гIулакх лоаттадеча. Уж кхоачамбоацараш цкъаза ца хила а тарлора цу гIулакха кхы тIа дIаяхийта средстваш а эшацар цхьаболчар шоай болх догцIена, дика вIаштIехьбаьнна, сага дикахетар де довш хьаборе. Бакъда, из массе а хана деш дац. Из бахьан долаш хьахул телефонаша, радиоточкаша болх во барах, гаьнна къамаьлаш дара даь заказаш тIехьадахарах, корреспонденцеш хан-ханнахьа хьа ца кхачьарах дола лоткъамаш.

Цу негативни гIулакхашта анализ йича, дIаккхет уж хьахилара бахьанаш кадрови балха тIа гIалаташ дувлийтарца нийслуш хилар.

Кадращца бу болх эффективни хилийтара лоархIаме хIама да де тIанийцачун тIахьожам лоаттабари цунцара бехктокхам лакхбари. Тха хIанз а вIаштIехьдаьннадац моттигашка кхоачащде йиш йолчеи уж декхарийла болчеи гIулакхех къехка кулгалхой ца хулийтилга. Уж кхоачамбоацараш дIадахара кадращца бу болх эргабаьккха тоабара йолча формахи методехи ма могга дикагIа пайда эцаргба.

Кадращца беча балха тIа ленински принципаш лелае, шоашта тIадиллача гIулакхаца уж лакха бехктокхам болаш хилийтар духьа царна кхетам бала безаш хиларах дийцар пленуме «Грознефть» объединене парткома секретара **Ю. В. Васлюшкина**. Объединене партийни комитето чакхдоахача организационно - политически гIулакхашта юкъе эггара боккхагIча лоархIаме да, наха кхетам баларах хада йиш йоаца дакъа хиларах тарра, тIанийцача решенешта тIахьожам лоаттабелга. Из болх вIаштIехьбоаккхилга дуккхача даькъе тийша да лохерча партийни звеньях. Техникеи технологии эргаяьккха тоаяра цар шоай оагIорахьара лоаттабу тIахьожам бийза хила беза производственни отношенеш тоаярца, цу даькъе коллективистски хьисапе къахьегам вIаштIехьбаккхар а долаш. Цу тайпара беча балха чулаьцаб 70 процент къахьегамхой, царех 403 цхьан нарядагIа болх беш ва, хIаьта 237 КТУ юкъе а йоалаяь.

Объединенера берригa кулгалхойи керттера инженераши лакхера образовани йолаш а коммунисташ болаш а ба, царех кхоалагIдола дакъа бараш 40 шу даланза ба. Объединене кулгалдеча бокъонца преемственность хулга, хьалхалатта опыт, доккхагIдолча ноахалий толашагIйола традицеш йоаржаелга Iалашду.

Бакъда, партийни балха тIа юкъмоттигера дола из гIулакх вIаштIехьдоаккхача динза дисараш, гIалаташ долаш да. Объединене партокома, структурни подразделеней партийни организацеша хIанз а ледара айбу партийно-политически балха тIахьожамо дIадехарий лоархIам. Лохерча коллективашка юкъарчал йоацаш дийна организаторски болх бе боагIача метте бюро заседанеш, собранеш ярах, цу с кхыча кулгалхочоа критика ярах кхоачам а бий дут гIулакх. Боахама гIулакхаш къоастадеча партийни комитеташта доагIар из эггара хьалха из лелабеча нахаца болх бар да, яхаш парте яьча указанешта е йоагIа терко тIаахийтац.

Практико хьахьокхаш ма хиллара, тIахьожам ца хиларо хьахулийт кхоачамбоацараш, гIалаташ, хIаьта цкъаза цхьадола зуламаш а. Цу тайпара дар нийсделар Грозненски технологически транспорта управлене (хинна начальник Э. Аракелов, хинна парторганизаце секретарь И. Овсянников). Планови дисциплинана тIахьожам ца хилар, берригача рангех болча кулгалхоша принципиальность ца гойтар бахьан долаш укхаза приписках ярга баьлар, коллектив морально толхайнр. Цхьан хана дика болх беш хинна предприяти эггара чIоагIагIа тIехьайнсар.

Негативни гIулакхаш цкъаза парторганизацей шоай инициативах хьагуча ца доахаш, лакхе латта партийни органаш юкъе гIертача мара нахал ца доахаш моттигаш хул. ХIаьта, кхетадеш ма дий, юхера шоай гIадвута дикадараш а бохами сагото яйтеи кхоачамбоацараш а уж дикагIа гуш хила езилга.

«Грознефть» объединене доаккхача мехкдаьтгана тоъал лакхача боараме стабилизаци яра хьакъехьа декхар оттадаьча хьалашка интенсивни факторий чотагIа производства эффективность лакхъяра оттадаь гIулакхаш чакхдахар духьа лоаттабеча тIахьожама лоархIам кхы а лакхлу. Из декхар Iалашде дезар хIанзара ноахал да. Тахан хьалхашка латтача декхара тIаберзабаь, гIулакх довзаш, профессиональни компетентность йолаш, партийни хьисапе из болх вIаштIехьбаккхара кийчбаь хиларах дукхача даькъе тийша хургба вай кхоана боаккха толам. Уж дIадехараш дIахорча хана а шоай бIарг кIал лоаттадергда объединене партийни, боахама кулгалхоша.

Трибуна тIа ва Наурски райисполкома председатель **С. С. Аюбов**.

КПСС райкома бюрос, райисполкомо, аьлар цо, даим терко тIаухийт юртийи станицайи Советий исполкомий кулгалхой состава дикал тоаяра, из къаьгга гучадаьлар тIеххьара хоржамаш чакхдаьхача хана. ХIанз Советашта керте латт гIулакх дика вIаштIехьдаккха ховш, вахара а практически а опыт, лаьрххIа образовани йола нах.

КПСС ЦК апрельски (1984 ш.) Пленумо «Халкъа депутатий Советий болх дIахо а тоабарах» лаьца тIаийцача соцамо райисполкомагара ше беча балхага кхыча тайпара хьожилга дIадийхар. Юрта боахама управлене начальниках райисполкома председатела заместитель варо аттестаце, юкъарчал йоацаш бехктокхам тIабужабу районни агропромышленни комплексе латта гIулакхаш бахьан.

Балха тIа ше пайдане гIулакх долга хьахьекхад кулгалхошта еча аттестаце, юкъарчал йоацаш моттигашка, коллектива хетараш теркал а деш, балха стили методаши тахнаро хьагойт кулгалхо ший балхах лоархIаву е вац.

Иштта цу тайпара выводаш яр бахьан долаш укх тIеххьарча хана «Красное знамя», «Россия» колхозий, «Северный» совхозе, «Сельхозхимия» районни объединене, колхозий, совхозий цхьайолча подразделеней кулгалхой хийцар, царна когаметта шоай гIулакх довзаш тIахьаьнней нах а хьожабеш. ХIаьта хано хьахьекхар из бакъахьа даь хIама хиннилга.

Бакъда, тхона карагIдаьннадац ерригa проблемаш къоастаяь яха. Хаьдда аьлча, РАПО-на ший нах оарцагIбоахеи балха координаци юн лоархIам айбе мегадац, ерригаш дIаяьхаяц ведомственни духьаленаш, совлен регламентаци увттаелгеи ца йоагIа опека елгеи. Дуккха дешаш (мичахьа, маца фу дIае йоагIа, уж мишта чуэца еза, кхыдола гIулакхаш) республика юрта боахама министерстве, ведомствашка къестадеш да. Каст-каста нийслу РАПО кулгалхошкеи специалисташкеи хаьтта хIама доацаш кадрови дешаш къестадеш. Иштта, масала, аттестаци ярцеи «Наурский» совхоза коллектива собране кхоалагIча отделене управляюще В. Иванова характеристика чIоагIъярцеи из отделенена кулгалде карагIдоалаш вац, аьнна заключени яьяр. ХIаьта «Чеченингушвино» объединене, из теркал а ца деш, директорий резерв кийчъеча курсашка деша хьожаваьв из.

Къамаьл де дош лу Шелковской района «Коминтерн» колхоза председатела **Н. А. Юшковна**.

Тха колхозе къахьегаш ва, аьлар цо, 897 саг. 58 специалисто кулгалду ерригача подразделенешкеи доакъошкеи. Царех дуккха дукхагIбараш колхоза стипендиаташ болаш дийша а дийша, шбай колхозе къахьега юхабаьхка ба.

Колхоза чотагIа хIанз а дешаш ва тха школа чакхъяьнкха 19 саг. Цига шоаш дешача юкъа колхозе практика дIахьош хул уж. Колхоза партийни организаци, правлени боахама доал деча берригa къахьегамхой юкъеоза гIерт. Итт шу да тхацига доал дара отраслеви структура болх беш йола. ВIашагIъехкай цехий, отрядий, фермай советаш. Производственни советашка гIолла лимитно-чекови расчетий система а йолаш боахама расчет, бухсоццаш хьахинначунга хьежжа алапи а телаш, бригадни подряд юкъейоалаяьй.

ХIанз болх беш да кулгалхойи специалисташи подрядагIа къахьега бахара е, вешта аьлча, ерригa колхоз цу тIа яккхара. Кердача тайпара къахьегам вIаштIехьбаккхаро тешаву цхьайтталагIча пятилетка планаш меттел социалистически декхараш а кхоачашде аьттув хургхилара.

Специалисташ кийчбеча республикански школа боккха болх бу. Бакъда, бакъахьа хургда, аьнна хет из болх председателашца, директорашца беш хилча а. Дика базови боахамаш хьа а хержа, цар опыт дIайовзийташ кулгалхой Iомабе боагIа — къона бараш а стаж йолаш бараш а. Цу тайпарча практически школас, дикача кулгалхой говзал йовза йиш хиларо даим боккха пайда лу, боахам лелабе Iомаву.

1984 шера итогаш бIарчча хьайийцача колхозо паччахьалкхенга керттера юртбоахама продукци йохкара заданеш кхоачашъяьй. 817 эзар сом пайда баьккхаб.

Тха гIулакхаш кхы а дикагIа леларгдар, нагахьа санна минсельхоза, опытни станце специалисташа тхоца цхьана юртбоахама производствана интенсификаци яра дешаш къестадоре. Масала, тха районе яа леладара керттеръяраш буруни даьгIенаш я. КIезигъеннай цар тIара баьцаш. Цхьайола даьгIенаш гIомараша дIалаьцай. Оаха болх бу бурунаш тоае гIерташ. Бакъда, барт болаши цкъаза квалифицированнии деш дац уж гIулакхаш. ХIаьта Iилман рекомендацеш тхона хьателаш яц.

Къамаьл деш ва «Грозненский рабочий» газета редактор **Д. К. Безуглый**.

Укх тIеххьарча хана, къаьстта КПСС ЦК ноябрьски Пленум хиначул тIехьагIа, аьлар цо, республикански кепайоазоно дукхагIа язду партийни комитетий балха стили методаши эргаяьха тоаярах лаьца.

Цу темах йола материалаш наха чIоагIа хьаштдолаш тIаэц. Редакце хIара дийнахьа бIаь гаргга письмо ух. Даим яхар санна, царна юкъе шеко йоацаш массехк хул парте членашта, цу даькъе кулгалду балхаш декхараш гIулакхах дог ца лазарах, бюрократически оамалаш гойтарах, хIаьта цкъаза гуччахьа социалистически законности морали телхаярах цIенхаштта критика еш. Цхьайола материалаш оаха кепатох, дукхагIъяраш тахкаран доагIар дараи моттигашка дIайохьийт. Кхетадеш да, царех цхьаяраш тахкача харц хилар гучадоалилга. ХIаьта йоагIаш язъьяраш сагото кхоачийташ хул. Идейно-политически кхетам балара, эггара хьалха нравственни кхетам балара бала кхаьча я республика общественность. Наха уйла ю мишта тоадергдар-хьогI гIулакх, яхаш, хьехамаш ду, предложенеш тел, безам тIаозаш дола дагалаттараш хьадовзийт.

Центральни пресса хьокхамагIа республикански пресса а дукхагIа хоамаш ду газеташ дешарашка партийни, советски, профсоюзни, боахама органий балхах. Каст-каста араювл укх рубрикашта кIала: «КПСС обкоме», «Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиуме», «Республика Министрий Совете» аьнна отчеташ.

Цунца дийза цхьа пожелани лургьяр аз, информатораш (бувцараш журналисташ ба) шоаш а дикагIа информированни хила безар, аьнна. Халахете а, укхаза долаш да цIенхаштта динза дисараш. Укх тIеххьарча хана, масала, кIезигагIа хул журналистий республика кулгалдеча болхлошцара вIашагIкхетараш. Юкъ-юкъе обкома викалаша цIи яьлча санна сиха гулду цу е вокх кулгалдеча ковкъостаца вIашагIкхийтача дергдола хаттараш, бакъда, гIулакх цкъаза цу тIа соц.

Са лоацца дувца безам ба тха публикацей действенностах. Царна юкъе кIезига яц хьалхалаттача опытах йола материалаш. Из иштта дале а дуккхача шерашка сона дагадагIац цу тайпарча выступленей хьакъехьа йоагIа реакци хинна моттиг. ХIаьта хьалхалатта опыт йоаржаю материалаш теркал ца яр а кхетаде доагIа доал ца хилари цу резерваех пайда эца ца ловри санна.

Массе а хана ахац динза дисарашта, кхоачамбоацарашта терко тIаозача, бюрократизмаца, дог ца лазарца, доал ца хиларца, кхыдолча айпашца къовсм лоаттабеча критически материалех даьччох лаьца хоамаш а. Масала, 1983 шера газета тIа араьялар Ермоловски юрта гуччахьарча письмоя ди чакхдаккхарах йола отчет. Газет дешараш чIоагIа раьза бацар шоашта лоаттадеча бытови гIулакхашта. Цу дерригача дешашта координаци елга, гIулакх бокъонгахьа доаккхилга шийна дIатIаэца езаш яр Грозненски райисполком. Цул тIехьагIа шозза цу вIашагIкхетарах дола дош ший оагIонаш тIа гIеттадир газето, цун лерагIа материалаш арайийлар: «Деша лоархIам», «Де лийрхIараш Iалаьмате дар», аьнна. ХIаьта а хьалха санна Iимад ца еш Iеш я исполком, газетага хоам бе ше декхарийла йоацаш санна.

Дуккхаза дагадохийта доллаше а жоп луш яц КПСС Ачхой-Мартановски райком а «Каьхатий чоал» яхача статьях лаьца, юрта боахама министерство — «Специалист командировке вахача» яхача статьяна. Цу тайпара масалаш кхы а долаш да. ХIаьта Центральни Комитето дуккхаза дIадийхад партийни, советски организацешкара, министерствашкара, ведомствашкара кепайоазон тIа яьча критикана йоагIа реакци хила еза, гIулакх тоадара де эшар динза даргдац, аьнна.

* * *

Дийцача дешах лаьца боагIа шерра соцам тIанийцар.

РСФСР Министрий Совет вIашагIйоллларах бола

РСФСР Лакхехьарча Совета

С О Ц А М

(Йистедоалар. Доладур 1-ча оагIо тIа).

РСФСР хьун боахама министр — **Прилепо** Николай Михайлович.

РСФСР мелиораци хин боахамен министр — **Логинов** Владимир Павлович.

РСФСР дулхеи шурийн промышленноста министр — **Конарыгин** Василий Семенович.

РСФСР кхачан промышленноста министр — **Чистовлясов** Степан Иванович.

РСФСР сомийн баьцадаарийн боахама министр — **Наумов** Владимир Иванович.

РСФСР гIишлош яра материалий промышленноста министр — **Военушкин** Сергей Федорович.

РСФСР просвещене министр — **Веселов** Георгий Петрович.

РСФСР чкъаьрий боахама министр — **Пересыпкин** Иван Павлович.

РСФСР бувзама министр — **Байцур** Глеб Григорьевич.

РСФСР юрта гIишлош яра министр — **Батраков** Валентин Петрович.

РСФСР юрта боахама министр — **Никонов** Виктор Петрович.

РСФСР текстильни промышленноста министр — **Парамонов** Альберт Михайлович.

РСФСР торговле министр — **Шиманский** Всеволод Павлович.

РСФСР финансай министр — **Бобровников** Андрей Андреевич.

РСФСР юстице министр — **Сухарев** Александр Яковлевич.

РСФСР автомобильни наькъий министр — **Николаев** Алексей Александрович.

РСФСР автомобильни транспорта министр — **Сухин** Юрий Сергеевич.

РСФСР бахача наха бытовой гIулакхаш дара министр — **Дуденков** Иван Григорьевич.

РСФСР жилищно - граждански гIишлош яра министр — **Зибров** Олег Кириллович.

РСФСР жилищно - коммунальни боахама министр — **Попов** Владимир Иванович.

РСФСР моттигерча промышленноста министр — **Успенский** Виктор Константинович.

РСФСР хин флота министр — **Багров** Леонид Васильевич.

РСФСР социальни Iалашон министр — **Комарова** Домна Павловна.

РСФСР доагора промышленноста министр — **Архипов** Владимир Григорьевич.

РСФСР гIишлош яра гIулакхашта йолча Паччахьалкхен комитета председатель — **Сабанеев** Станислав Николаевич.

РСФСР мехкдаьтта продукташца Iалашдара йолча Паччахьалкхен комитета председатель — **Тараканов** Владимир Самуилович.

РСФСР комсаш лелаяраи чхьагIар доаккхача промышленностаи йолча Паччахьалкхен комитета председатель — **Мишук** Александр Степанович.

РСФСР къахьегама йолча Паччахьалкхен комитета председатель — **Блохин** Анатолий Прокопьевич.

РСФСР маьхашта йолча Паччахьалкхен комитета председатель — **Фролов** Константин Иванович.

РСФСР профессионально-технически образованена йолча Паччахьалкхен комитета председатель — **Камаев** Геронтий Леонтьевич.

РСФСР кинематографена йолча Паччахьалкхен комитета председатель — **Сычев** Николай Яковлевич.

РСФСР издательствашта, полиграфена, книжни торговлена йолча Паччахьалкхен комитета председатель — **Свиридов** Николай Васильевич.

РСФСР юрта боахам производственно - технически Iалашбара йолча Паччахьалкхен комитета председатель — **Босенко** Николай Васильевич.

РСФСР материально - технически Iалашонча йолча Паччахьалкхен комитета председатель — **Ломакин** Юрий Иванович.

РСФСР Министрий Совета управляющи делами — **Зарубин** Иван Иванович.

РСФСР Центральни статистически управлене начальник — **Дрючин** Александр Павлович.

РСФСР Министрий Совета долча РСФСР Закона 22 статьяга хьежжа РСФСР Министрий Совета состава юкъехьу РСФСР халкъа тIахьожама Комитета председатель.

РСФСР Лакхехьарча Совета Президиума Председатель В. ОРЛОВ.
РСФСР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь Х. НЕШКОВ.
Москва, Кремль.
1985 ш., 26 марта.

ССР ОБОРОНА МИНИСТРА П Р И К А З

1985 ш. 28 март № 72 г. Москва.

Бокъонца дола военни гIулакх дара оттаяь ханаш яьха баьнна военни гIулакхаш тIара нах запасе а бохийташ, СССР Герзашцарча Низий мугIарашкара дIабахарахи 1985 ш. апреле — июне гражданаш бокъонца дола военни гIулакх де аргIанна тIахьехарахи.

«Массане а юкъарча воински декхара хьакъехьарча» Законага хьежжа **приказ лу аз:**

1. Бокъонца дола военни гIулакх дара оттаяь ханаш яьха баьнна, ходаяь ха йолча гIулакха тIара военни нах запасе а бохийташ, 1985 ш. апреле — июне Советски Эскара, ТIема - Форда Флота, доазон тIарчеи чурчеи бIунаш мугIарашкара дIабаха.

2. Укх приказа 1 пункте белгалбаьха военни гIулакхаш тIара нах запасе бохийташ хиларца дувзаденна тIахьехача дийнахьа 18 шу даьнна, бокъонца дола военни гIулакх де тIахьехилга тIехьадоаккхаш йола бокъо йоацаш бола кагий нах а хIаьта ишта тIахьехара ханаш хьалхагIа хинна, тIахьехара ханаш тIехьаяхара бокъо кхоачаенна бола граждаши а Советски Эскаре, ТIема-Форда Флоте, доазон тIарчеи чурчеи бIунашка хаьда ха а йолаш бокъонца дола военни гIулакх де 1985 ш. апреле — июне тIахьеха.

3. Приказ дIакхайкадолда ерригача роташка, батареяшка, эскадрильяшка, кемашка тIа.

СССР оборона министр Советски Союза Маршал С. СОКОЛОВ.

Хьадувла, дагадовла вай!

ГIАЛГIАЙ ОРФОГРАФЕХ

Орфографи е правописани (гIалгIай меттала аьлча, нийса яздар) декхарийла я йоазув атта, сихха Iодешалургдолаш хилийта. Из-м массане а кхетаду. ХIаьта малагIа орфографи я езар? Дукха ба из орфографи фонетически хьисапе хилча бакъахьа хеташ. Фонетически орфографе принцип чоалхане яц: дош Iоязде деза, из дIаоалача е хьахоззача тайпара. Цу принципа мутIахьбараш дукха ба.

Амма, массабараш цхьатарра луй-хьогI? — Лец. Цхьабараш мерех лувш ба, вожаш цхьаца йола оаз ца оалъуш е харцахьа оалаш ба, вхоалагIбараш кхыча меттара акцент йолаш лувш ба, цхьабараша гIайбаш оал, вокхар — гIайбеш аргда, цхьанне сога доа книжка аргда, вокхо сога дола книжка аргда, шибаз оалараш а ба, сибаз оалараш а ба. хьан аьлар ца оалаш хьано аьлар яха деза аьнна хетараш а ба. ХIаране ши-ше оалача тайпара дош дIаяздой, цу йоазонах саг кхетаргвац.

Кхы а ала деза: кьамаьла оазаш а хазац массанена цхьатарра. Цхьаццанахьа цхьаннена лоаца а хоз, вокханна цига ы хоз, кхоалагIчунна и хоз (**са** дог — **сы дог, дирст — дырст**, и. кх. дI.). Хьахоззача е дIаоаллача тайпара Iояздаь йоазув орфографически йоазув дац. Из фонетически транскрипци я.

Бакъда, метта фонетически (дIаоалаш, хьахозача бесса) яздеш дола дешаш а хул. ДукхагIа морфологически принцип лелача эрсий йоазонца а да уж) **дом, мука, моль, кот, крот**, и. кх. дI.), хIаьта гIалгIай йоазонца кхы а дукхагIа да (**пил, поп, пхьар, цхьагал, иман, никал, ира, дика, хоза**, и. кх. дI.). Морфологически принципах дIаяздеш дола дешаш эрсий метта дукхха а дукхагIа да, амма, гIалгIай метта а кIезига дац уж, бакъда, кхы а дукхагIа хила-м дезар.

Морфологически принципо тIадуллар, вайна ма харра, хIара овла, дешахьалхе, суффикс, чаккхе даим цхьатарра язъяр да, царна чуйоагIаш йола оазаш фонетически позицега хьежжа хувцалой а. Оаз, ше латтача моттигага хьежжа, масала, деша йисте — шийна уллув йолча оазага хьежжа хувцалуш хул: Iойожаш, уллув латтачунна тараерзаш, из шийна тараерзаеш е пох хийрайоалаш, лоацлуш, йIаьхлуш и. кх. дI. (редукци, ассимиляци, диссимиляци, аккомодаци и. кх. дI.). Уж санна дола оазай хувцамаш орфографически йоазоно теркалде йиш йолаш дац. Царех фонетически хувцамаш оал. Уж хувцамаш хIана хул атта хоалу цхьа кIезиг - дукха лингвистически кийчо йолаш волча сага. Масала, цIердешай дукхален таьрахье **ш** — на метта **ж** хоз, из йисте латте, бакъда, из йисте ца латтача, **ш** доагIилга хьагойт (кулгаж, бакъда, кулгаша — кулгашта, кулгашца), цудухьа цIера ложаре а **«ш»** язде деза — кулгаш; меннай яхача форме чаккхенга **и** хозе а, **а** язде деза: укхаза **й** — на хьалха кIаьдлу, **й**-на хьалха кIаьдлой а, кхыча оазашта хьалха **а** ше долчча тайпара дус, масала, меннад, меннаб. Уж ерига формаш цхьатарра хьахиннай: «яхача ханара причастена класс гойтарг тIахорца. уж цхьатарра Iоязъе а еза. Цхьан грамматически категорен формаш тайп-тайпара мишта язъю? Хьажал укх формашка а: **яхай, аьгIай, тхьайсай** и. кх. дI. Укхаза **а й**-на хьалхашка латташехьа, кIаьдлац ше дIаьха долапдаь, амма, формаш цаIаш я: **аьгIай** дале а **еддай** дале **а**. Вай ювцаш латтача укх формашка вай чаккхен — **ий** увттадой, уж хьаялара грамматически никъ кегабу вай, уж шоай системах, парадигмах йоах вай. Эрсий дешашка **мясной, рядовой** овлаш **и** хоз. ХIаьта хозар аьнна язде йиш яц из. Язле йиш я нагахьа санна дешана вай транскрипци йой, бакъда, орфографегIа язде йиш яц.

Укхаза къоастаде дезаш цхьаькха а да. Оазай хувцамаш бе-бе хул. Вай орфографе терко е езаш яхаш дувцараш фонетически хувцамаш да. ХIаьта метта кхы а исторически грамматически хул хувцамаш: **да — даь, алар — оалар — аьлар; сапа — сеца, саца — совца, отта — увтта**. Цар фонетически позицега бувзам а бац, уж хьахинна бахьан исторически, Iилмана мара кхета а лургдац. Цар грамматически гIулакх а леладу: кеп, ха, дожар и кх. дI. — хьагойташ. Вай дувцараш уж хувцамаш дац. Вай дувцараш фонетически хувцамаш да.

Цхьаболча ноакъосташа орфографех еча дукхагIа йолча предложеней ларде уллар да, фонетически хувцамаш орфографе теркалде деза мотташ хилар. Из нийса дац. Морфологически принцип юкъера дIаяккха мегаргйоацаш дукха моттигаш я гIалгIай метта. Цу принципах дIаязъе еза хургйолча ханара формаш а: **воагIаргва, йоагIаргья, доагIаргда, боагIаргба**. Уж цхьатарра хьахинна я: причасте лоIаме форман тIа йолча ханара бувзама ханлош (глагол—связка) тIакхетарца. Е **йоагIагья**, е **йоагIагьй** («Сердало», 18.XII. 1984 ш.) язде йиш яц.

Цигга кхы а яздаьд «Дош кхоачалуча мукъаза оаз **«гI»** е **«х»** хозе. (массанахьа «гIа» язде деза. «ТIаккха **хох, херх, мах** и. кх. дI. довзарглоацача даха йиш йий?

«Х» зовне а дийрзе **«гI»** санна хоз, из **«х»** чаккхе яле, вешта аьлча, из грамматически маIан долаш йола морфема яле: лоама**х**, даь**х**, наьна**х**, даьх**ех**. Укхаза хоз из оаз «гI» санна. Бакъда, **«х»** — на метта **«гI»** язде йиш йоацилга атта ховргда, вай шек долча оазан тIехьа кхы а оазаш хургйолаш дош эргадоаккхе: лоам**аха**, лоам**еха**, цаьна**ха**, ноанойх**а**, хьаьнашх**а**. Эрсий метта зовне оаз деша йисте нийсъелча къораерз, бакъда, (лоб, воз), амма, саго аргдац **лоп, вос** язде, аьнна.

ГIалгIай метта чаккхенаш — къора оазаш — **х**, — **с**, — **ш** зовне ерз. ЦIерадешай дукхлен таьрахьеи йолча ханарча деепричастешкеи **ш**— па метта — **ж** хоз (кулгаж, дулаж). дер дожаре — **с** — на метта —**з** — хоз (наназ аьлар, даз кхаьбар), хотталург дожаре — **х** — на метта — **гI** — хоз (дунен рузкъагI). ХIаьта а цу оазай хувцаяллар- га з па хьожаш, къора алашаш язде деза. Боккъалдар аьлча, белгалцIерий дустара лагIашка чаккхен язде дезар а **х** — дар (исторически уж формаш хьаьнннай хотталург дожарах): хоз**аха**, дик**аха** (хIанз язду хозагIа, дикагIа). Исторически, этимологически, орфоэпически нийсагIа, дикагIа товш яр уж формаш ишта язйича.

Цхьан **автора** хет — **г**, **нг**, **лг**, — яха суффиксаш кIаьда хьарак долаш язъе еза, аьнна. ГIалгIай метта мукъаза оазаш кIаьдлу цхьайолча мукъача оазашта (—**н**, —**ий**, —**ей**, —**аь**-на и. кх. дI.) хьалха нийсъелча. Эрсий метта мукъаза оаз кIаьда хила йиш я, миччахьа латте а, цудухьа эрсий метта кIаьда хьарак оттаданза далац. ГIалгIай метта из увттадар сов да — **г, нг, лг** — (кхы а — **рг**) яхача суффиксашка мукъаза оазаш кIаьда я, хьалха царна уллув **и** хиннадаь — иг>—г, — ниг> — нг, — риг>—рг. Цу суффиксашка **«ь»** оттаде дезар из **оттадарои** цаоттадарои **маIан** къоастадоре, масала, **«луттарг»** аьлча цхьа маIан даларе, **«луттарьг»** аьлча кхыдола маIан даларе: (хьажал, эрсий **жар — жарь, угол — уголь**). Оазай хувцам бахьан долаш цу суффиксашка хьахинна (**г**), (**н**), (**р**) яхача оазай кIаьдал йоазоно хьагойтацар аьнна, саго харцахьа ешаргьяц уж. Школе орфоэпически болх беш, хьехархочо белгалдаккха деза, цар кIаьдал йоазоно хьа па хьокхе а, цу суффиксай мукъаза оазаш кIаьда йолга. —**Лг**, —**рг**, —**нг**, —**г** яхача суффиксашта хьалха нийсъеча, цар мукъаза оазан кIаьдал бахьан долаш, кIаьдлу **а а**, из (**и**) —**иг-а** доал, бакъда из ассимиляци бахьан хулаш бола оазан хувцам орфографе тIаэца йиш яц: деша**л** — деша**лга**, хувца**л** — хувца**лга**, **луттар** — луттарг, ахкар — ах**карг**.

Оазай хувцамаш гIалгIай метта чурадаьнна хьийзандаь, дукха хIамаш хувцаденнад гIалгIай меттаца: тIехьара мукъа оаз дIахоадаеш (деш, доаг, лел, мел, хьех, Iам и. кх. дI.), юкъелаттар Iохецаш (вахана — ваха): лоацъеш, тарайоапараш тараерзаеш (аьлна — аьнна, кхийтна — кхийтта, ведна — ведда), тараяраш хийрайоалаш, моттиг дIа-юха хувцаш и. кх. дI. Уж оазай хувцамаш бахьан долаш тайп - тайпара омонимаш хьахиннай гIалгIай метта: сиха **деш — жIале деш**, берашта **хьех — хьех** я, хий **мел— мел** я, фата **етт — етт** бетта и. кх. дI. Омонимаш массадолча метташка хул, бакъда, уж сов тIехьаьлча, новкъарло ю цар. Оазай хувцамаш бахьан долаш омографаш (дIаоалаш тайп - тайпара йоллашехьа, цхьатарра дIаяздеш дешаш) а тIакхийттай гIалгIай метта: балха **ваха** веза, дукха **ваха** хьо, Паьсаре **ваха** вечав; **наха** баркал аьннад, **наха** новкъостал ле — яхача ханара причасти **ваха** хьахиннай **вахана** яхача формах. (**н**) Iо а дежа, шин лоацача (**а**) — нах цхьа дIаьха (**а**) а хинна. Ишта а хьахиннад дур дожаре латтача цIерадешай чаккхенашка а: **нахана — наха, лаьттана— лаьтта.** 60 шу хьалха арадаьннача З. Мальсагова «ГIалгIай грамматика тIа» дур дожаре чаккхен ши вариант йоадаляьй — **ина**, —**а**.

Лингвистий гIулакх да мотт тахкар, цун законаш а, цох йоахкаш йола тенденцеш а гучаяхар. нийсагIа, метта нормах йоагIаш йола формаш, хьакъоастаяр. Лебеш бола мотти, йоазон мотти шоайла чоалхане юкъмоттигаш йолаш ба. Лебеш бола мотт йоазон метта юхь я, из кхоабаш бола цун хьаст ба, цунах са а доаллаш. Бакъда, литературно - йоазон мотт цкъа ондабаьлча, цун а аргIа йоагIа лебеш болча метта «доалде», цун цхьаццайолча формай, дешай, произношеней оагIув хьаллаца, уж дIа-хьа къоастае, харцахьараяраш, просторечнияраш литературни меттара дIаарататтa, эшараш чуоза. Д. Н. Ушаковс аьнад, йоазув метта костюм я, из лелаеш атта, паргIата хила еза, аьнна.

Лоацца аьлча, орфографе бокъонаш оттаеш дицдалийта йиш яц дешаца хулаш дола оазай хувцамаши деша лоаттами.

ДIахо, дош дIаяздари дIаалари, вешта аьлча, деша йоазон сурти цун произношении цаI хила езац. Вай **«кхийттай»**, **«меннай»**, **маргда»**, и. кх. дI. яздора аьнна, вай яха дезац чаккхенна — **ай**, вай яха деза — **ий**, — **дда**, масала, **менний»**, **«мадда»** и. кх. дI. Цу гIуланха йолаш я орфографи а орфоэпи **а**. «Сердалон» тIа арайийннача статьяй цхьаболча автораша Iилман ларда тIа доацаш хеттарехьа дола тайп - тайпара хIамаш могадар дувзаденна да орфографи, орфоэпи **вIашин** къоастаеш ца хиларца.

ГIалгIай орфографеца тоаянза яргIйоацаш моттигаш я, лакхе вай белгальяьхай царех цхьаяраш, «Сердало» тIа йийцараш дукхагIа уж йоландаь.

Дукха ха а, низ а боабу вай юкъ-юкъе дувца а дувцаш, цхьан ларда тIа ца а доаккхаш графика а, орфографи а тоаяра гIулакх леладарах. Цунца айхха бувзам болаш да таханарча вахаро дIадехкача боарам тIа доаккхаш, школашка мотт хьехалга тоадар. Из дара мел эшаш дола хьалаш Советий Iаьдало вайна хьа а деннад. 60 шу совгIа ха я гIалгIай мотт шийн йоазув долаш хьабоагIа. Из гIулакх нийсача боарам тIа даккха Iилманхой, йоккха опыт йола специалисташ хьалкхийнаб цу юкъа. Цудухьа вай декхарийла да дешашкара гIулакхага доалаш практически из хIама дIачакхдаккха, гIалгIай мотт дегIабара тенденцеш а лоархIаш, царна дуьхьалйоаца формаш хьал а лоацаш, оазай хувцамаши бахьан долаш хула варианташ е просторечни варианташ литературно - йоазон меттацара дIа а тетташ.

Орфографе бокъонаш увттаяр, орфографически словараш, метта учебникаш яздар цхьан сага дулургдолаш хIама дац. Царех цхьа болх арахецалехьа, из массе оагIорахьа, шерра бувца беза Iилманхой, яздархой, хьехархой. ниттa кхыбараш юкъе а болаш. Школера учебникаш Iилман ларда тIа а долаш, эрсийн доазол арахьарча къамийн а меттайх долча учебникашта нийсса долаш ца хуле, гIулакх меттахьа даргдац.

Ер дискусси графикахи орфографехи йоллашехьа а, цхьаболча автораша меттах шийх йола лоархIаме, актуальни проблемаш ювц: литературни мотт дегIабара наькъаш, халкъа дешаш хьалохьдеш бе безаш бола лексикографически болх, араьдаьннача словарий кхоачамбоацараш, чоалхапе дешаш яздара бокъонаш и. кх. дI. Ужаш а, кхыяраш а (масала, кхыча метташкара хьаийца дешаш гIалгIай грамматико карадерзадара наькъаш, талмачал деш хула проблемаш, пунктуационни хьаракаш а и. кх. дI.) хетаргахьа, графикахи, орфографехи дIа ца а етташ къаьста юнца еза.

Р. АХРИЕВА,
ЧИГУ доцент.

РЕСПУБЛИКАНСКИ ШТАБЕ

20 апреле — КОММУНИСТИЧЕСКИ СУББОТНИК

Селхан КПСС обкома секретара Е. В. Тумсоева председателал а деш, парте областной комитете хилар Ленински коммунистически субботника кийчо яраи из чакхдаккхараи йолча республикански штаба аргIанара заседани. Штабе ладийгIар республикански газетий, телевиденеи радиои редактораша 1985 шера 20 апреле хургдолча субботника кийчо мишта ю дIахьокхаш массови информаце средствашa беча балха хьакъехьарча информацешка, Грозненски швейни производственни объединенеи «Чеченингушвино» яхача производственно - совхозни объединенеи кулгалхоша субботника кийчо еш беча балхах яьча отчеташка.

Штабо могайир субботник долча дийнахьа кхоьъча материалашца болх бергба аьнна дIакхайкаяь ССР Союза 60 шу дизара цIерагIча «Оргтехника» яхача объединене «Электроприбор» завода коллектива инициатива.

Спорта хоамаш

Грознерча С. М. Кирова цIерагIча парке хилар Сийлахь-боккхача Даймехка тIем тIа советски халкъо Котало яьккха 40 шу дизара хетаяь республика яйгаатлетически кросс. Цун юкъе дакъа лаьцар республика районашкарча а шийа лоIамах йолча спортивни обществашкарча а 500 совгIча физкультурнико.

Спортивни обществашта юкъе хьалхара моттиг яьккхай «Буревестник» ДСО команда, шоллагIа хилар «Урожай» яхача общества коллектив, кхоалагIа — «Труд» общества физкультурникаш. Къаьстта теркам тIаозаш хилар «Трудовые резервы» общества викал, дунен халкъашта юкъерча класса спорта мастер, укх шерара СССР чемпионка Новосельцова Лилия едда 500 метр дIоахал дола дистанци.

Районашта юкъе толаш хилар Наурски районера баьхка физкультурникаш, шоллагIа моттиг яьккхар шелковчанаша, кхоалагIа моттиг Гудермеса команда яьккхар.

СУРТА ТIА: республикански яйгаатлетически кросса цхьан дистанце тIа.

В. ЕЛИЗАРОВА сурт.

БОКС

Город Пензерча яйгаатлетически манежа тIа вIашагIкхийтта хиннав ши бIаь совгIа боксер, вай мехка кагирхошта юкъерча хьалхле яккхара яхьашка дакъа лаца дагахьа. «Динамо» яхача спортивни общества Центральни совета вIашагIгехача командаца а волаш, цига дакъа лаьцар соахка къоначарна юкъе толаш хиннача, вурийтта шу лаьннача спорта мастера, Грознерча Арсалиев Iусмана (75 кг).

Хьалхарча къовсаме цо эшаву Ленинградера спорта мастер А. Бойцов. Цул тIехьагIа кхозза летача, кхоззе кот а воалаш, чемпион хул цох.

Из боксер кхеваьв тренера В. Моребиса. ХIанз Арсалиев кийчлуш ва тайп-тайпарча йоккхийча турниршка.

ВОЛЕЙБОЛ

Грознерча Малх б у з е в электросетей спортивни зале чакхдаьннад хьалхарча лига чуйоагIача командашта юкъера СССР чемпионата чудоагIа ловзараш. Нис коллективо къайсар цига 9-гIеи 17-гIеи моттигаш. Ленинградерчеи Воронежерчеи волейболисташа мара ца эшабеш чакхбьлар грозненски «Автомобилиста» спортсменаш. Цар эшайир Павлодарера, Душанбера, Фрунзера, Ереванера, Кишиневера, Вильнюсера коллективаш.

Воронежера «Кристалл» шийл хьалха а йоалийташ, «Автомобилиста» иттлагIа моттиг яьккхар.

Апрель бетта Свердловске СССР кубок яккхара турнире ловзаргья Грознера команда.

ШАХМАТАШ

Чакхъяьннай шахматех Грознен командии хьалхле яккхара яхьаш. Города физкультурни коллективаша пакъа лаьца из турнир хетаяь яр Котало 40 шу дизара. Итт коллектив яр къувсаш, шин группа йийкъа яр уж.

Хьалхарча группе финальни къовсамаш хилале толаш хилар «Промавтоматика» НПО команда, цунна тIехьа— «Грознефтегеофизика» треста шахматисташ.

ШоллагIча группе толаш хилар «Автоспецоборудоване», «Электроприбор» заводий коллективаш.

Уж йиъ команда яр финале вIашагIкхийттараш. Цу турнире хьалхара моттиг яьккхар «Промавтоматика» НПО шахматисташа, шоллагIа «Автоспецоборудование» заводерчар, кхоалагIа яр — «Грознефтегеофизика» треста коллективо.

КIАЛТОХАРГАХ ЛАТАР

Город Аргуне «Урожай» ДСО республикански совета кубок къувсаш яр шийн лоIамах кIалтохаргах летарий Грозненски, Назрановски, Урус - Мартановски, Шалински районийи город Аргунеи вIашагIтеха командаш.

Карара кара тела кубок яьккхар фусамдаьша. ШоллагIа моттиг Грозненски районерча спортсменашка кхаьчар, кхоалагIа хилар Назрановски коллектив.

Редактор О. Б. ГАДАБОРШЕВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

28 МАРТ I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.35 — «Ха а ха, хьаде а Iомале». Школьникашта дола Iилма - довзийтара фильм.
9.05 — Артиллере маршалца К. П. Казаковца школьникаш вIашагIкхетар.
9.50 — «Тхоца сагота хургьяц хьона» яхача телевизионни спектакла премьера. 3-гIа сери.
14.30 — «Кердадараш».
14.50 — Сийлахь - йоккхача Котало 40 шу дизарга. «Мусски лаккхаленаш», «Сийнача сигалара оалхазараш» яха телевизионни документальни фильмаш.
15.40 — «Шахматни школа». Говзала урокаш. Ведущи — дунен халкъашта юкъера гроссмейстер Ю. П. Авербах.
16.10 — «Кердадараш».
16.15 — «Кхоаненгара хьаша» яхача пхе серех долча берашта лаьрхIача телевизионни художественни фильма премьера. 4-гIа сери.
17.20 — «...Ялхайтта шу даьннеи бонкхагIеи».
18.05 — Миллионий ленински университет. «Ши дуне — ши политика». Передаче дакъа лоацаш ба КПСС ЦК член, Дунен халкъашта юкъерча отдела заведующе заместитель, философски Iилмай доктор В. В. Загладинн СССР АН корреспондент, Iилмаи техникаи философски а социальни а проблемашта йолча СССР АН Президиумерча Iилман совета председатель И. Г. Фролови.
18.45 — «Тахан дунен тIа».
19.00 — «Фуд оалхазаргаш яхараш». Мультфильм.
19.15 — Экрана тIа — кинокомеди. «БIаьсти» (1947 ш.).
21.00 — «Ха».
21.35 — Сийлахь - йоккхача Котало 40 шу дизарга. «Уж наькъаш вай дицдалийта йиш яц». Поэзи. П. Шубин.
2155 — Г. Гендель. Йз ваь 300 шу дизарга.
23.10 — «Тахан дунен тIа».

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйранара гимнастика.
8.20 — «Кхераме голатохар». Кхо сери йола телевизионни художественни фильм. 2-гIа сери.
9.10 — «Мамай школа»
9.40 — «Шун наьхаташта жоп лу оаха», («Географи» яхача циклацара).
10.10 — «Зарево» яхача халкъа ансамбла выступлени. Донециера передача.
10.40 — «Художникех дола дувцараш». РСФСР заслуженни художник Н. Славина. Ленинградера передача.
11.25 — «Мишта гIоргвар со ВЛКСМ райкоме?». Горькера передача.
11.45 — В. Пронушевас дIаоала эрсий иллеш.
12.15 — Испански мотт.
12.45 — «Хина духьала». Субтитраш дола художественни фильм.
14.15 — «ЦIера саг ва хьо». К. И. Чуковске кхолламах дола телевизионни документальни фильм.
15.20 — «Кердадараш».
17.50 — «Крыма дог». Документальни фильм.
18.10 — Сийлахь - йоккхача Котало 40 шу дизарга. Сийлахь - боккхача Даймехка тIемеи нахьегамеи ветеранах М. Оздоевх йола телеочерк (гIалгIай меттала).
18.30 — «Нохч-ГIалгIайчен ди».
18.50 — Шун наьхаташта жоп лу оаха. Передаче дакъалоацаш ва Нохч-ГIалгIай АССР чурча гIулакхий министр Ю. Ю. Миценко.
19.10 — Дисциплина — толаме лард. ВАЗа грозненски филиал (нохчий меттала).
19.40 — «Бийса даькъала хийла, шун бераш!».
19.50 — Сийлахь - йоккхача Котало 40 шу дизарга. «Бугагара Вислага кхаччалца». Художественни фильм. 2-гIа сери.
21.00 — «Ха».
21.35 — «Кхераме голатохар». Кхо сери йола телевизионни художественни фильм. 3-гIа сери.
22.45 — «Кердадараш».

29 МАРТ I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.35 — «Хьаде тхоца, хьаде, оаха санна, хьаде оахачул дикагIа». ГДР-ера передача.
9.35 — «БIаьсти». Художественни фильм.
11.20 — «Тхоца сагота хургьяц хьона» яхача телевизионни спектакла премьера. 4-гIа сери.
12.00 — «Кердадараш».
14.30 — «Кердадараш».
14.50 — Социалистически паччахьалкхений документальни фильмаш: «Ер бахьан хинай Котало» (ПНР — ЧССР). «Баьццара чаьтар» — Дрездене» (ГДР), «Iа, Iа, кIай» (СФРЮ).
15.25 — «Эрсий метта къамаьл».
15.55 — «Цивилизацей наькъаш вIашагIдетталуча» Мальта Республика историехи таханарча денахи йола киноочерк.
16.15 — «Кердадараш».
16.25 — «Кхоаненгара хьаша» яхача берашта долча пхе серех латтача телевизионни художественни фильма премьера. 5-гIа сери.
17.30 — «ГIаргIураш» яха станци» яхача телевизионни документальни фильма премьера (Владивосток).
17.45 — «Кийнай кIира».
18.15 — «Содружество». Телевизионни журнал.
18.40 — «Тахан дунен тIа».
19.00 — «Саги законе». Ведущи — СССР генеральни покурора заместитель В. В. Найденов.
19.30 — «Илли оал Ребена Одканяна».
19.40 — Сийлахь - йоккхача Котало 40 шу дизарга. «Котало стратеги». яхача дукха сереш йолча телевизионни документальни фильма премьера. 4-гIа фильм — «Сталинградски тIом».
21.00 — «Ха».
21.35 — «Кинопанорама».
23.20 — «Тахан дунен тIа».
23.35 — «Московские новости» яхача газета приз яккхара йола дунен халкъашта юкъера спортивни гимнастика яхьаш.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйранара гимнастика.
8.20 — «Кхераме голатохар». Кхо сери йола телевизионни художественни фильм. 3-гIа сери.
9.30 — Ашараш локх Ерригсоюзни Ерригроссийски конкурсий лауреаташа В. Азовен (баян) О. Глуховен (балалайка).
9.50 — «Якуте дошув» яхача телевизионни документальни фильма премьера.
10.10 — «Къоначар кхоллам».
10.50 — Краснодарски телевидене студе программа.
11.50 — «Хьона дагадоагIа, новкъост...».
12.50 — «ТIеххьара шанс». Художественни фильм.
14.10 — Англиски мотт..
14.40 — «Вахар миссел дIаьха дола халхар» яхача телевизионни документальни фильма премьера. СССР халкъа артистка Г. Б. Измайловай кхолламах (Ташкент).
15.10 — «Кердадараш».
17.05 — Документальни фильм.
17.25 — Фильм-реклама.
17.35 — «Республика кхаш тIа». Юртабоахама обозрени (гIалгIай меттала).
17.50 — «Ткъамаш хилар». Документальни фильм.
18.10 — «Нохч-ГIалгIайчен ди».
18.30 — Бригадни подряда дегIаахара перспективаш. «Московский» совхоз (нохчий меттала).
18.55 — Цхьан полнтден итогашка.
19.15 — Ритмически гимнастика.
19.45 — Ахнан ханага даларах.
20.00 — «Бийса даькъала хийла, шун бераш!».
20.15 — «Саг. Лаьтта. Айлам».
21.00 — «Ха».
21.35 — «Салют, фестиваль». Москве хургйолча XII-ча Дерригача дунен нагирхойи студентийи фестивала кийчъяь къоначар передача. Перерыв йолча хана (22.40) — «Кердадараш».

РАДИО

28 МАРТ I ПРОГРАММА

6.40 — Керда хоамаш (эрсий меттала).
6.45 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
6.50 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала).
6.55 — Хоамаш. Хаоттамах бола хоам (эрсий меттала).
8.15 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор.
8.23 — «Сердало» газета обзор.
8.30 — Передачай программа (эрсий меттала).
8.33 — Передачай программа (гIалгIай меттала).
8.35 — Реклама (эрсий меттала).
8.40 — «Дего тIадилларца» (нохчий меттала).
9.15 — «Тха музыкальни галерея» (нохчий меттала).
11.15 — «Кхуьш доагIа бер хала хургдоацаш». Беседа (нохчий меттала).
11.30 — «Яхье хьалхле лелаераш». Корреспонденци (гIалгIай меттала).
11.45 — «ХIаман йоакхо яр эггара хьалха» (эрсий меттала).
17.15 — Передачай программа. Хаоттамах бола хоам (эрсий меттала).
17.16 — «Экономика Iомаеш» (эрсий меттала).
17.31 — «Шоана, юрта боахама хьалхле лелаераш». Концерт (гIалгIай меттала).
18.00 — Керда хоамаш (эрсий меттала).
18.10 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала).
18.30 — «Юртара вахар» (гIалгIай меттала).
18.40 — «Атеист» яха радиожурнал (гIалгIай меттала).

УКВ.

17.00 — «Репини музыкеи». Музыкальни передача.
17.33 — Сулаева М. дешашта даьха иллеш.
18.01 — «Къона оазаш». Концерт.
18.31 — Нохч-ГIалгIай музыка.

29 МАРТ. I ПРОГРАММА

6.40 — Керда хоамаш (эрсий меттала).
6.45 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
6.50 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала).
6.55 — Хоамаш. Хаоттамах бола хоам (эрсий меттала).
8.15 — «Грозненский рабочий» газета обзор.
8.23 — «Ленинан некъ» газета обзор.
8.30 — Передачай программа (эрсий меттала).
8.33 — Передачай программа (нохчий меттала).
8.36 — Илли оал Усманов Имрана (нохчий меттала).
11.15 — «Хьалха болхараш» яха корреспонденци (гIалгIай меттала).
11.30 — «Боадо йохаш» яхача М-С. Плиева повеста тIара дакъа (гIалгIай меттала).
11.50 — Реклама (эрсий меттала).
15.15 — Концерт (гIалгIай меттала).
17.15 — Передачай программа. Хаоттамах бола хоам (эрсий меттала).
17.16 — «Бакъдари антикоммунисташа дувцари». Беседа (нохчий меттала).
17.31 — «Беш лелаераштa дола говзанчий хьехамаш» (эрсий меттала).
17.46 — Шведов Виктор. «Нохчий рапсоди» (нохчий меттала).
18.00 — Керда хоамаш (эрсий меттала).
18.10 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала).
18.30 — «Юртара вахар» (эрсий меттала).

Хаоттам

Тахан республике гIоллеи Грознен морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, Iуйрийна цхьайолча моттигашка дохк а доаллаш, тайп - тайпарча оагIонашкахьара секунде 0—5 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилеи фегара температура республике 5—10, Грозне 7—9 градус йIовхал йолаш хилеи тарлу.

Кхоана морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, цхьайолча моттигашка дохк а доаллаш, тайп - тайпарча оагIонашкахьара секунде 3—7 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилеи фегара температура бийсана — 3 +2, дийнахьа +4 +9 градус йолаш хилеи тарлу.

Метеостанци.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске, ул. 92. Телефонаш: редактора — 2-45-57; редактора заместитела — 2-85-07; бехктокхама секретара — 2-84-68; отделий: партийни вахара — 2-54-04; промышленностен транспортен — 2-65-01; юрта боахама — 2-47-84; культура — 2-64-75; письмой — 2-85-64; корректорске — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 2-45-57; заместителя редактора — 2-85-07; ответственного секретаря — 2-84-68; отделов: партийной жизни — 2-54-04; промышленности и транспорта — 2-65-01; сельского хозяйства — 2-47-84; культуры — 2-64-75; писем — 2-85-64; корректорская — 2-89-88.

Газет арадувл шинареи, ереи, шоаттеи деношка

СФ05112. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 1461.